

Kozvch-Umans'ka, A. I.
Vykhrest (v chadu kokhania)

PG
3948
K673V5
1913

Козич - Уманська

Вихрест

драма в 5. діях.

Ціна 35 цнт.

КЛАДОМ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ
ім. Тараса Шевченка.

East 4th Street,

New York, N. Y.

А. І. КОЗУЧ УМАНСЬКА.

УМАНСЬКА

ВИХРЕСТ

(В ЧАДУ КОХАННЯ)

ДРАМА В 5. ДІЯХ, З СПІВАМИ І ТАНЦЯМИ.

ЗБІРКА
ВАНА ЛУЧКОВА

— 1919. —

Накладом Української Книгарні ім. Т. Шевченка.
в Нью Йорку.

— ДІЄВІ ОСОБИ: —

Іван Харченко, швець бідний, 60 літ.

Марина, його друга жінка, одягаєть ся по мі-
щанськи.

Васса, їх дочка, 18 літ.

Яків, син Харченка від першої жінки.

Галя, дівчина сирота, потім жінка Яківа.

Лейзер, багатий крамар, 25 літ, одягаєть ся
по городському у піджак.

Хая, його жінка, 22 літ, красива.

Борух, батько Лейзера.

Тереза і Рувимчик, їх діти.

Сура, наймичка Боруха.

Забайрачиха, стара баба, сусіда Харченка.

Парубки і дівчата.

Д І Я І.

Середина хати Івана Харченка, бідна обстановка. У праворуч двері з подвіря, у ліво піч з лежанкою і дерев'яна кровать. Посередині вікно, біля вікна низенький столик і шевські причендали. У ліво на кону стіл і ослінчик.

Я В А 1.

Марина і Яків.

Марина. (Пораєть ся біля печі).

Яків. (Лата чоботи і співа під музику).

№ 1.

Чистое небо зіроньки вкрили,
Вийди дівчино, вийди серденько,
Дай подивить ся в карії очі,
На косу довгу, на чорнії брови,
Стан твій обняти.

Тонкий дівочий,
Глянути в личко біле, чудове!

Марина. І коли ти перестанеш горло драти? Очортіло слухати. Аж в ухах ляскотить від твоїх гуків.

Яків. Як вам не довподоби, то ви не слухайте.

Марина. Що-ж мені вуха клочом заткнути? Чи з своєї хати тікати, кожен раз, як ти почнеш вити, мов той пес, - що чує пожежу?

Яків. Я-ж не тікаю з хати, як ви день у день гризетесь: то зі мною, то з татком! Ми звикли до вашого крику, як до гарної музики: у вас-же голосочок, як у соловейка. Ха-ха-ха!

Марина. Чого ти регочеш? От як візму кочергу, та як почну тебе привчати ще до бійки, то будеш памятати, дармоїд чортів!

Яків. Це вже брехня! Я не дармоїд! Я у поті лица свого заробляю свій хліб! От ви-б краще обернулись до своєї дочки-паняночки, її-б привчали до роботи.

Марина. А щоб ти не діждав з своїм поганим батьком, щоб я дочку свою привчала до чорної роботи!

Яків. Що-ж то вона за пані така велика? Здаєть ся ми з одного лика!

Марина. Далеко куцому до зайця! Вона у мене одна! Буде з вас і того, що я роблю день і ніч, рук не покладаючи... Я і за себе і за дочку роблю.

Яків. А за мене батько роблять, буде з вас і того.

Марина. Не уїдай ся ти мені у печінки, бо так і шелесну оцим рогачем.

Яків. Та не шелеснете — руки короткі!

Марина. (Кидаєть ся з рогачем до Яківа, хоче ударити). Так наж тобі!

Яків. Вирива кочергу і кида у куток). Дивіть ся, тітко, як у друге на мене замахнетесь кочергою, щоб не походила вона по вашій спині! Я вже не малий! Вчіть свою дочку, щоб не шлендрала на вулиці по ночах, та не збивала з панталику жонатого чоловіка!

Марина. Що ти плещеш на неї, бузовіре? Кого це вона збива з панталику?!

Яків. Не прикидайтесь, тітко, незнайкою. Ви самі потураєте Васси, навчаєте брати подарунки від Лейзера, думаєте я не знаю?

Марина. Щоб тобі язик усох, як ти кажеш правду!

Яків. А гляньте мені просто в очі і скажіть, що я брешу?

Марина. А вже-ж що брешеш, пройди-сьвіт!

Яків. От же не глянете у очі?

Марина. І гляну!

Яків. Сором вам тітко! Сами збиваєте дочку на лихе. Дивіть ся, як скажу я батькови про всі ваші штуки щоб не було вам погано!

Марина. Боюсь я тебе і твого батька, як торішнього снігу! Плювать я хотіла на вас!

Яків. Ой не плюйте, а краще закажіть Васси, щоб не чіплялась до жонатого чоловіка. Сором очі на вулицю показати через неї! Он хлопці похваляються одбити її бєбєхи, тай ще дегтем ворога вимазати.

Марина. Це все ти, лиходій анахтемський, навчаєш їх нам капости робити. Ти коновод усіх штукам, ти навчаєш зневажати мою дочку і мене. (Почина плакати). Бідна-ж моя дитиночка-єдиначка, за що на тебе усі яму копають! Що ти кому заподіяла, мое янголяточко? Кому поперек горла стало твоє життя? Рідний брат хоче загнати тебе у могилу!

Яків. Ай-ай-я! Яка нещасна, подумаєш? Як зобидили дитиночку! Підіть, пошукайте її де вона, щоб була не заблудила замість своєї хати до Забайрачихи, з Лейзером у купі! А може батька направити туди?

Марина. Іди краще пошукай своєї смерти, заволоко паршивий!

Яків. Як прийде пора: смерть знайде і вас, не тільки мене!

Марина. Іди кажу, не гавкай! Неси своє латанне, бери гроші, та купи своїй слинявий Гальці гостинця!

Яків. Моя слинява до чужого не звикла. Сама собі заробе.

Марина. Трудяща! Красуня, що й казати!

Яків. Що трудяща, то правда, а з лиця води не пити!

Марина. От буде пара! Чим тільки будеш годувати свою кралю?

Яків. Не підемо видурювати у крамарів, як робе де хто! (Бере чоботи і збираєть ся іти з хати). Пора і вам тітко, іти помогти дочці донести подарунки від Лейзера! (Пішов).

Марина. (Одна). Насилу тебе нечиста мати винесла з хати! Ач, розпустив язика! Тебе завидки беруть, на з'їж! (Дає у двері дулі).

Я В А 2.

Марина і Забайрачиха.

Забайрачиха. Що це ви, сусідонько, дулі тичете прямисінько мені під носа?

Марина. Ой, це ви, бабуню? Вибачайте, то я ненароком! Я вас не запримітила! заходьте, заходьте!

Забайрачиха. Кого-ж це ви так частували привітливо?

Марина. Кого? Ще питаєте! У мене-ж один лютий ворог: Яків!

Забайрачиха. Я його зараз зустріла. Іде регоче. — Чого це думаю йому так весело?

Марина. Щоб він уже на кутні засьміяв ся; от уїв ся у печінках!

Забайрачиха. О, завзятий бісів парубок! І мені, серденько, від нього житя нема! Прямо хоч вибирай ся у другий куток.

Марина. А до вас йому яке діло?

Забайрачиха. Та все чіпляєть ся за Вассу, та за Лейзера: буцім то я їх звожу до купи в своїй хаті. Теперечки завели моду хлопці і дівчата, що вечера збиратись під моїми вікнами, танки водити, та пляси заводити. Неначе на вугоні мало їм місця. А все він, все через Яківа: він навча!

Марина. А вже-ж що він! Щоб йому удавитись! Навчїть, бабусю, як мені його здихатись? Яб не знаю, як вам подякувала!

Забайрачиха. Є, не такий він, щоб його можно було здихатись. Він сам кого схочеш з сьвіту зведе: я і за себе, голубонько боюсь!

Марина. Чого-ж вам його боятись?

Забайрачиха. Єге, чого? Я одинока, стара людина, розкаже батькові: то як приймуть ся у двох мене вгощати. . . (Показує кулаками у боки). Не животіти тоді мені на білому сьвіті. А то ще хату підпале, з него станеть ся!

Марина. Не бійтесь, нічого не буде! Я зумію діло

так повернути, що батько не дасть йому віри.

Забайрачиха. Було-б за що терпіти, а то, що я маю з того, що Лейзера приймаю до себе? Як дасть коли карбованця, тай тільки: а подумайте, скільки гріха я беру на душу! Він-же чоловік жонатий!

Марина. Ну так що-ж, що жонатий? Як прийме хрест, то буде вільний, а як віддам Вассу за него, то ми вас, бабусю, не забудемо; он як віддячимо!

Забайрачиха. Глядїть, чи не забудете?

Марина. Ото! За кого-ж, серденько, ви нас маєте? Що-ж то у нас совісти нема, чи що? Побачите, як віддячимо.

Забайрачиха. Ну, то я піду. Боюсь, щоб твій чоловік не застав мене тут. Він на мене щось з коса погляда: може наговори які? Піду... Краще не зустрічатись. (Іде і повертаєть ся). От стара память стала! Зачим приходила, те й забула. Дайте, сусідонько, хоч пів окрайця хліба, та хоч з дисяток картоплі. (Марина дає). От спасибі! Нема за що купити, ані шеляга. (Іде і знов вертаєть ся). Дай-же, серденько, трошечки соли і ложку смальцю, я хоч кашиці зварю. Дожилась, що нема чого їсти. (Марина дає). А гривеника ти мені не даси? У вечері поверну. — Обіщав Лейзер дати.

Марина. Натє. Тільки поверніть, бо це всего й є що гривеник!

Забайрачиха. Небезпрємінно поверну. А дровець трохи можна взяти?

Марина. Візьміть, тільки щоб старий не підстеріг.

Забайрачиха. Ні, ні, я крадкома! (Пішла).

Марина. (Одна). Щоб тебе за печінки взяло, стара відьмо! Поки ще те весіле буде, чисто сорочку з тіла здійме! Отак щоденно: то пшона, то хліба, то борошна, то гроший! Не відчепи ся! Хоч душу чортови закладай, а їй подавай! Де-ж це Васса так забарилась? Казала я щоб швидче поверталась. — Прийде старий обідати, та як не застане її дома, то

знов буде халепа. Хоч-би Лейзер швидче хрест приймав. Зараз весіле одправили-б! Там хоч старий скажить ся, а буде по моему. Не віддавать же дочку мою за мужика якого небудь, хлібороба! А Лейзер як раз її під пару; і багатий і образований: за ним буде щаслива. От заживемо з дочкою! Свій кам'яний дім, своя лавка! Настоящими купцями будемо! — Уберемось як слід городянкам. Ну й пристане-ж Васси городська одежа! Платя з шлейхом, на голові шляпка з червоними квітками! Сядемо у хвайтона і нікому голови не зігнемо, хиба тільки справнику. Треба сказати Лейзеру, щоб небезприменно хвайтона купив!

Я В А З.

Марина і Васса (з пакунками).

Марина. Що це ти принесла доню?

Васса. (Розв'язує пакунки). А подивіть ся, яка матерія на корсетку та на спідницю. І не гарна скажете? Настояща шерстяна!

Марина. Ох, яка-ж гарна! Хто це тобі доню?

Васса. (Регоче). Буцім не знаєте? А лгяньте які дукачі! Настоящі сребні, позолочені, по два карбованці штука. А оце вам купила коралі, та хустку. (Подає). Щей канхветів купив. Натє і вам, їжте! — (Марина їсть канхвети, Васса лягла на кровать).

Васса. Ху, утомилась! Бігала, бігала по крамарях, поки знайшла таких дукачів, як хотіла.

Марина. (Приміря коралі і хустку). От спасибі, що мене не забула! Добрий він чоловік!

Васса. Я, каже, як оженюсь на тобі, то лавку і усю худобу перепишу на твоє імя. Зодягну, каже, тебе як картинку і здийму з тебе у городі пальтрета, щоб всі бачили, яка ти у мене красавиця. Ха-ха-ха! І таке городе! Роботи, каже, ти у мене не будеш знати, найму горнишну.

Марина. Скажи, доню, щоб небезпримінно купив хвайтона.

Васса. А що, мамо, як він прийме хрест, та йому батько нічого не дасть. Адже все батькове!

Марина. Цего не може бути. Єго половина: він з батьком у кумпанії, це мені достомітно звісно. А то і налякати можна буде старого, що візьме дітей ітеж уведе у хрест! Він на те має право, як батько. Мені Лейзер про це казав.

Васса. А правда, правда! Старий без міри любе онуків, то він согласить ся оддати Лейзерову половину.

Марина. Тільки дивись, доню, до часу ховайсь від Яківа, щоб батькови не доніс. Пропаде тоді наша справа!

Васса. Велика печаль! Як що, то я і батька не злякаюсь!

Марина. Не кажи цего. Батько під сердиту руку, бісови рідня!

Васса. Та що це ви мене лякаєте? Самі навчаєте, щоб я чарувала Лейзера, а як до діла доходе, то дріжаки їсте?! Вовка боять ся, не треба у ліс ходити!

Марина. Хто? Я боюсь! А не крапелиночки! — А все-ж, батькови не слід знати до часу. Але-ж отой катюга Яків видасть; сьогодні вже похваляв ся. Чіпляв ся до мене, мало до сліз не довів. Все попрікав тобою, що ти хвамилию сорочиш тим, що з Лейзером поводиш ся.

Васса. А ви до нього не вяжіть ся! Поки що, будьте до нього трохи любезні, то він і буде мовчати, а я завтра куплю йому подарунка: шапку і пояс, то він і подобрійша.

Марина. Не такий він, щоб подав ся за подарунки. Він ще гірше буде уїдатись. Подумає, що ми його боїмось!

Васса. А таки боїмось. Ха-ха-ха! Не бійтесь, мамо, і я не дурна зумію до нього підластитись. Коли-б тільки так скоїлось, як нам бажаєть ся. Мамо,

а де ми будемо жити, чи тут, чи у городі?

Марина. А звичайно у городі.

Васса. І я так думаю. Бо тут умісточку нам проходу сусіди не дадуть. Тепер уже починають сьміятись: кажуть жидівська коханка.

Марина. Плювать я хотіла на них, і ти, доню, плюй, аби-б гроші. З грошима таке знаомство можна завести, що їм усім тільки у носі закрутить. От як я була дівчиною, то служила у городі на табашній фабриці, от погуляла! Правда, день було робиш рук не покладаючи, за те ніч моя гуляй до схочу! І де тільки я не була, чого не бачила! Раз мене один прикащик у машкараду водив, от набачилась дива! Як би мені той самий прикащик з ревности, та з п'яну не вибив ока—хиба-б я пішла за простого шевця! Яб була он якою тепер панею! Була-б прикащицею, або і хвабрикантшою. От я тебе навчу, як треба жити проміж благородних людей: нехай тільки гроші Лейзера до нас підлинуть.

Васса. Мамо, я сьогодні зустріла Павла.

Марина. Знов той мужлан слідкує за тобою?

Васса. Та ні, він ішов від лікаря хворий: грудина болить. Нещасний так схуд, так зблід, жалко парубка.

Марина. Ти знов до того голодранця? Що ти, доню опамятай ся!

Васса. І не думала я до нього повертати ся, яка мені користь з нього? Кругом бідний. Остобісило у злиднях пишатись, хочеть ся пожити, як колись ви жили. Гарно, весело, у роскошах! Ох, а Павла все-ж жалко: каже загубила ти мій вік!

Марина. Чим же ти загубила його вік? Що пжартувала, або поцілувала там кілька разів! Скажіть на милість загубила! Нехай краще викине тебе з голови, бо я з ним инак побалакаю! Ач слинявий, куди пику свою репану сує? Щоб я попустила свою дочку писану красавицю, вийти за голодранця? Ні

за що у світі! Доню, заспівай мені що небудь, розваж мене.

Васса. (Глянула у вікно). Ой татко йдуть! Ховайте швидче подарунки... Буде нам! (Марина хова подарунки у скриню, потім становить ся біля печі, ніби пораєть ся. Васса сіла, щось шиє).

Я В А 4.

Ті-ж і Іван.

Іван. (Вносе товар для чобіт, кладе на шевський стіл). А ну жінко, чи готовий твій обід? Шкура болить, так їсти хочеть ся. Доню, кидай своє шитво, давай на стіл, що там є. А де-ж Яків?

Марина. А лях його зна, де він вештаєть ся!

Іван. Що-ж так? Чи не гризла його знову! От наказане прямо хоч не виходить з дому!

Марина. Який його чорт гризе; коли від нього нема житя ні мені, ні дочці. Роспустив парубка, та ще на мене гримаєш, коли слово йому скажеш!

Іван. Ну, на це гріх жалуватись. Парубок такий, що дай Бог усякому християнину мати таких дітей: чесний, трудящий, проти старших звичайний!

Марина. Може проти тебе і звичайний, а мене він не має не тільки за матір, а навіть за наймичку!

Іван. Ну годі об цім. Тебе не перебалакаєш! Давай їсти. (Марина, Васса подають на стіл хліб і страву). Зостав же там Яківу чого поїсти.

Марина. Зостанеть ся, не бій ся, не помре з голоду твій мазунчик. Поніс роботу, то зайде у ротацію перекусити.

Іван. Не такий він.

Марина. Мальований!

Іван. Ти знов? Дай хоч поїсти!

Марина. То мовчу вже! (У бік). На одній осиці обох повісити-б.

Іван. Що ти там бубниш?

Марина. Нічого! Борщ, кажу, гарячий, гляди не опечись! (Ідять. За лаштунками голос Яківа).

Голос. Чого це ти тиняєш ся по під чужими хатами? Глядй, ноги поперебиваю. От я тебе зараз собаками нацькую!

Іван. Це голос Яківа! На кого це він гримає? — (Підходе до вікна).

Васса. (До матери). Ой лихо! Це мабуть Лейзер! Чого його принесло?

Марина. Мовчи, відбрешемось!

Іван. (У вікно.) Чого ти Яків напав ся на чоловіка? Може йому є яке діло, нехай іде у хату.

Яків. (З двору). Я йому дам у хату! Нехай і вулицею нашою не ходе ,бо їй Богу бебехи одібю!

Я В А 5.

Ті-ж і Яків.

Іван. (Сіда за стіл). Що-ж він лихого тобі вчинив? Чи ти, часом, не паний, що прожогом кидаєш ся, як скажений на людий?!

Яків. Тут, тату, не пивши одурієш, від таких ділов! (Кида з серцем накрывать шапку і свиту).

Іван. Від яких ділов, може гроший не получив?

Яків. Та ні, получив!

Іван. Ну, так чого-ж ти скаженієш? Кажи, і ми будемо знати!

Марина. Ну чого ти причепив ся до парубка? Кажи, та кажи, а як він не хоче казати? Сідай, суну, їж.

Васса. (Тихо до Яківа). Братику голубчику, мовчи! Я тобі завтра пояса куплю!

Яків. Що? Нехай твій коханець повісить ся на тому поясі! За подарунки хочеш мене купити? Зараз усе батькови виявлю.

Іван. Чого ви там щепочетесь?

Марина. Звісно, брат і сестра, той щепочуть ся про свої діла.

Іван. Не тебе питають. Ідїть дїти обїдати!

Яків. Я не хочу їсти!

Марина. Чому? Може ти, голубчику, хворий, то лягай відпочинь. Далеко йшов натомив ся. (Ластить ся до нього).

Іван. Чого ти стара крутиш ся біля нього, мов чорт біля грїшної душі?

Марина. Отаке! І приголубити не можна, хиба-ж він мені чужий?!

Іван. Приголубити? Знаю я, тебе, як ти голубиш! (У бік). Ні, тут є щось таке! Щось від мене криють! (До усіх). Що це ви сьогодні усі, мов кукільвану обїлись? Той їсти не хоче, та плига по хатї, як жаба! (Грізно). Кажіть мені зараз, що трафилось?— Ну, Яків, чи будеш ти сьогодні говорити... Чуеш.. Онїмів ти, чи що?!

Марина. От причипив ся до парубка.

Іван. Мовчи! Ну що-ж?

Яків. Спитайте сестру.

Іван. Нічого не розберу! Про що спитати сестру?

Васса. Братику!

Марина. Сину, ріднесенький!

Іван. Ну, дочко, кажи ти!...

Васса. Я тато... Я нічого... Я... (До матері).— Що мені казати?

Марина. Мовчи! Я буду одвічати! (До Івана). Бачиш, Іване... То вони... То ті каторжні сусїди наплескали, а я і дочка не винуватї... Бачиш... Знаєш...

Іван. Нічого не бачу і нічого не знаю. Яків, кажи ти: від них толку не добеш ся!

Яків. Сестра Васса закохала у себе Лейзера крамаря, той зовсім потеряв голову: хоче прийняти хрест, щоб одружитись з Вассою. От і тепер постеріг його, як він ходив під нашою хатою. Певно її виглядав.

Іван. Он воно що!

Яків. Про це вже звісно усему місточку. Сором

на вулицю вийти. Усі глузують, знущають ся, а мати ще потурають цьому.

Іван. Та Лейзер-же жонатий і двох діток має! Як же це?

Марина. Так що з того, що жонатий? Він-же хрест прийме, то буде вільний.

Іван. Ти, здаєть ся, забула Бога і сором загубила! А що скажуть люди? Відбила від жінки чоловіка, — украла у дитий батька? Не згоджусь я на таке една-не! Викинь краще з голови дурні залети. Цему не бувать, поки я живий! Чуеш і ти, доню, не бувать цьому!

Васса. Тату, я його кохаю і ні за кого більше не піду, як не за його!

Іван. А Павла забула? У вас-же, здаєть ся, діло до рушників доходило. Що-ж ти хочеш над чесним парубком посьміятись?!

Васса. Не піду я за Павла: не хочу я злиднів!

Марина. Авже-ж, остобісило у драннях, та у шматях подити.

Яків. Ось бачите, тату, чого їй треба! Вона до добра Лейзера мостить ся, вона зовсім не коха його. Подивіть ся, тату, у скриню матері, то побачите, скільки подарунків від його видурили.

Іван. (Кидаєть ся до скрині, Марина і Васса теж кидають ся. Він хоче одімкнути, Марина не дає. — Васса плаче).

Марина. Не дам, не дам!

Іван. Геть! (Одпиха Марину і вийма з скрині подарунки). Що це таке? Що це таке, питаю? Так он до чого ти дійшла? Соромом хочеш вкрити мою голову? Зараз віднеси оці усі подарунки, віддай жінці Лейзера. Чуеш, зараз віднеси!

Марина. Ні за що в світі! Не дам!

Іван. Не хочеш? Так ось-же їм місце, нехай пропадають! (Кида у піч і підпалює). Нехай горять нечисті подарунки! (Марина і Васса плачуть). Годі ревти! від цього часу, щоб ти забула і думати про

Лейзера! Віддам тебе заміж за Павла і щоб сліз твоїх і супереків я не чув! А може тепер і Павло не схоче взяти?! Єх, сором, сором і на люди тепер показать ся! Чи тому-ж я тебе вчив, доню? Чи того ждав від тебе? Єх, дочко, дочко, опамятай ся, поки є час! Не слухай свою дурну матір, до добра вона тебе не доведе!

— ЗАВІСА. —

Д І Я ІІ.

Середина хати Лейзера, прибрана по празниковому. По середині накритий стіл для вечері, лежать булки і графинчик з горилкою, горять свічки у шандальях. Посередині шклянні двері у лавку звідціль на вулицю. У праворуч двері у спальню і кухню. У ліво два вікна, під вікнами диван, перед диваном круглий стіл, біля столу венські стуля, біля дверей шкап.

Я В А 1.

Хая. (Одна сидить на дивані, кача дитину і співа):

„А люлю-люли-ли
Прилинули гули,
Тай сіли на люли,
Стали думать і гадать,
Чим дитину годувать!
А—а—а—а—а !”

Заснуло, голубятко, треба покласти на кровать. (Несе у другу кімнату. Потім, дивить ся у вікно. Чути грім і дощ). Яка темна ніч, а наших і доси нема. Не вже так довго молять ся? Мабуть дощ їх на дорозі напав, то зайшли куди до знайомих людей пересидіти дощик. Треба приготувити вечерю. (Кричить у двері до кухні). Сура, Сура, іди приготуй усе, бо вже швидко з школи прийдуть татко і Лейзер! Ох, як сумно сидіти одній у таку непогоду. Увесь день сьогодні я не бачила Лейзера, де це він пропадає? Усе каже по ділам. Цікаво дізнатись, які такі діла у нього завелись? Цего ніколи не було, щоб мій Лейзер за цілий день не навернув ся у хату, не поцілу-

вав мене і дітей! Мені щось натякала Галька про якусь-то дівчину, буцім-то мій Лейзер за нею упада! Єть, чого люди не наплещуть. Може богата покупателька, того Лейзер і упада за нею, щоб давала більше торгувати, а люди вже не зна що готові наплескати! Не так мене Лейзер коха, щоб змінив на иншу. Не вірю, не вірю!... Чого-ж серце щемить, ніби чує яке горе?! Хотіла скільки разів про це побалакати з татком, та якось язик не повертаєть ся.

Я В А 2.

Хая і Сура. (Вносить тарілки і ставляє на стіл).

Хая. Справилась зовсім Сура?

Сура. Вже скінчила усю роботу. Тепер тільки зосталось прибрати свою пику, та голову, щоб люди не лякались такої страшної!

Хая. Посидь зо мною. Скушно щось мені самій.

Сура. Нащо-ж дітей так рано покладали спати. — (Сідає).

Хая. Сура скажи мені, тільки правду. Ти нічого не примічаєш за хозяїном?

Сура. Ні! А що таке?

Хая. Мені здаєть ся, що він за остатні дні якось перемінив ся до мене і до дітей. Сам чогось сумний ходить, почну розпитувати — мовчить, неначе не до нього балакаєш.

Сура. Так, так. І Галька тобі нічого не казала про якусь-то дівчину Вассу?

Сура. Та плескала щось, я і не розібрала, бо не хотіла і слухати брехні! Так ви того такі і смутні? Ну де-ж таки, щоб хозяїн вас проміняв там на якусь-то мугирку! Може і пожартував з якою дівчиною, тай тільки!

Хая. Пожартував! Страшно, страшно мені, щоб з таких жартів не вийшло чого лихого.

Сура. Та киньте про се думати, де ви бачили та-

ких мушин, щоб на других не моргали, окрім своєї жінки? Усі вони на один шталт шиті. Мій покійний Хаім, було ніж одної дівчини не пропусте, щоб не пожартувати, а про те і мене кохав, душіі не чув в мині!

Хая. Не треба, не треба мені такого коханя! Я не хочу, я не можу так. (Плаче).

Сура. Бог з вами хозяйко! Що ви? Ще нічого не знаєте, не бачили, а побиваєтесь. Хиба-ж я кажу, що і ваш чоловік такий, як усі! Я-ж про свого вам розказувала. От він зараз прийде, розпитайте його де він буває? Чого ви боїтесь? Вилайте добре, щоб не мутив вам душу і заспокойте!

Хая. Лайкою не pomoже горю! Як не любе, то лайкою не заставиш себе кохати!

Сура. Ого! Ще як кохатиме! Он сусіда наша Малка, тричи на день з своїм чоловіком сварить ся і побують ся, один другому волосе повидирають, а дивиш ся, через хвилину, вже цілюють ся, як ті голубятя!

Хая. Не доведи Господи отак жити! Краще смерть!

Я В А 3.

Ті-ж і Борух.

Барух. (Входить, цілує на дверях мизузу.) Гут шабес!

Хая і Сура. Гут шабес! (Цілюють Боруху руку, Борух цілує їх у голову. Потім роздягаєть ся, миє руки і сідає за стіл. Сура пішла).

Борух. Лейзер не приходив ще?

Хая. Ні, не було! Хиба він не з вами молив ся?

Борух. Ні, він молить ся у ремесленній школі.

Хая. Та як-же, подавать на стіл? Чи будемо його ждати?

Борух. Пождемо трохи. Як не з'явить ся, будемо без нього вечеряти. (Сура з другої кімнати).

Голос. Хозяйка, а ідїть сюди на хвилиночку!

Хая. Зараз. (Пішла).

Борух. (Один). Де-б же йому досї бути? Невже правда тому, що люди переказували менї? Я і сам кілька разів бачив з ним ту дївчину, але я не зміг і подумати про лихе. . . Ну що, як правда, що тоді? А, нехай краще очі мої закриють ся на віки, ніж бачити такий сором! І Хая сумна ходить. Невже серце її чує?! Розпустив ся, зовссім розпустив ся, тільки і зна, що гуля. Про жінку і дїтий неначе забув. Я мовчав, думав сам прийде до розуму, але тепер таки приймусь за нього. . . Нехай тільки повернеть ся, такого задам. . . Я не подивлюсь, що ти жонатий чоловік і що ти сам батько двох дїтий!

Я В А 4.

Борух і Хая.

Хая. Таточку, я хотїла вам щось сказати, та не знаю як почати балачку!

Борух. Кажи, доню, учім річ, не сором ся, кажи!

Хая. Ні, тату, не скажу, не можу! . . . Будемо вечеряти; Лейзера не діждемось! (Кріз слези.) Він відколи з нами разом не обїда і не вечеря!

Борух. Сегодня-ж п'ятниця, у кожній семї разом всі вечеряють. Як-же це так?!

Хая. Не знаю, як вам і сказати. . . Я чула, що його звела з розуму якась дївчина Васса і люди казали, щоб я за ним пильнувала.

Борух. Які люди? Хто це тобі переказує такі брехні?

Хая. (Плаче). Ні, тату, це не брехня, це правда! Зараз до Сури забігала Галя, що до нас ходить полоти, оце мене Сура покликкала до кухні, так вона каже: Лейзер щоденно бува у якоїсь баби Гапки, туди і та дївчина приходить. . . . І каже, щоденно носе їй подарунки! . . .

Борух. Он як? Он до чого дійшло! Господи, шо-ж це робить ся? Щоб мій син, моя дитина? А все я винен! Я старий дурень богацько давав волі; распустив—от і діждав! Ні, я його візьму у руки! Я прив'яжу його ланцюгом до хати, до жінки. З ока його не спущу, і на ту поганку я найду розправу!

Хая. Заспокойтесь, тату, може він сам одумаєть ся. Я ублагаю його, у нього добра душа; у нас-же діти і він їх любить!

Борух. Добра ти у мене, гарна дитина! Не сумуй же і ти, він ще поки наш нашим і зостанеть ся! — (За лаштунками чути гвалт).

Голос. Бий його, що ти на його дивиш ся! Бач, кавалер, почав за нашими дівчатами упадати. Я то-бі одібю оскому. до наших дівчат підлабузуватись!

Борух. Що там за гвалт, піду подивлюсь, що там таке? (Пішов у лавку. За лаштунками: „Ратуйте, хто у Бога вірує!” Стук у двері. „Відчиніть швидче, відчиніть! Вони мене убють!” „Не лїзь до наших дівчат!”).

Я В А 5.

Хая, Борух, Соцький, хлопці і Лейзер.

Лейзер. (Вбіга, пика розбита, кров тече. Пада на стуло біля дверей).

Соцький. Де він? Давайте його сюди! Що це за наказаніє: нема від них покою ні у день, ні в ночі!

Борух. Що таке? У чім діло?

Соцький. Та такі діла, що ваш Лейзер на вулиці безпорядки робе. Нехай зараз іде зо мною у волость, там старшина розбере, хто правий, а хто винуватий.

Борух. (Дає соцькому у руку гроші). Пожалуста проженіть звідціль оцю команду, а завтра я сам зайду до старшини, то там вже разом розберемо, хто винуватий!

Соцький. Добре! Тільки глядіть, завтра ранком приходьте, бо треба принтекола зробити. (Виходить і кричить за лаштунками): Ну чого наперлись, чи може хочете ночувати у холодній?

Голос. За кого, за жида? А не діжде, бачили, велика парсона!

Голос Соцького. Та ти не дуже язика роспускай чортова мордяка! Гляди, опиниш ся у холодній!

Голос. Хоч і в Сибіряці, та тільки отому жидови бебехи одібю!

Соцький. Ну розходьтесь! (Голоси стихають.)

Борух. Що синку? Що синку? Бач, до чого своя воля доводить! Де-ж ти сину свою совість загубив? Ховай, ховай свої очі, не дивись на Божий сьвіт. Де ти був питаю? Чого-ж мовчиш?

Хая. Таточку не питайте його, бачите він хворий. Ходім, Лейзер, у кімнату, я завяжу тобі голову, бач, як розкроїли. А бодай їм руки усохли лиходіям за такий вчинок! (Хоче підвести Лейзера, бере під руку).

Лейзер. Одійди геть! Чого слини розпустила? Я не смертельний!

Борух. Не руш його, доню, бачиш, він очумів.

Лейзер. Чого вам треба від мене? Ну я очумів, я сором загубив. Ну, щож, ріжте мене, бийте мене, я того стою, тільки не питайте мене, де я був? Де я був, там мене нема.

Борух. Не кажи, не треба, я і так знаю, де ти був.

Лейзер. Як знаєте, чого-ж питаєте?

Борух. Я думав, що у тебе хоч крапельина того, що зветь ся совістю, а ти бачу зовсім забув батька, жінку і дітний, що тобою живуть, тобою дихають! В кого-ж ти вдався такий непутящий? Чом-же я тебе не задушив, як ти був маленький?!

Лейзер. Тату, не добивайте мене своїми речами. Я і так підбитий на смерть! Що-ж я вчиню, коли не сила моя? Кохаю-ж її, більш свого житя кохаю! — Як це лихо мене спіткало і сам не счув ся.

Борух. Мовчи! Не оскверняй своїми нечестивими словами мого чесного дому, собако! Глянь на жінку? Невже ти хочеш її живу у домовину покласти? Нема-ж над тобою мого батьківського благословення. Будь ту проклят!

Лейзер. Так, так! Клянїть мене, бийте, знущайтесь! Хая, плюй на мене! Тільки одного благаю, відпустїть мене, одділіть мене: дайте менї лавку і половину гроший, що є у банку, а остатня буде Хаї і дітям. Хая молода, красива, знайде собі чоловіка і буде щаслива. Я їй дам розвод!

Хая. Що? Розвод?... Як розвод? Для чого... За що? А діти? Де-ж я їм батька знайду? Що скажу їм, як питають де батько? Господи, що це зо мною? У грудях стиснуло, в очах потемніло, нічого не розберу... Чи не тяжкий це сон? Щоб мій Лейзор, моя думка, моя щира дружинонька так уразила мене? (Кидаєть ся на колїна перед Лейзором, цілує його ноги). Раю мій, сонечко мое ясне: скажи, що це ти сказав з жалю, з пересердя... Що ти пошуткував.. Ох, не вірю я, щоб цьому була правда. Краще убий мене ранїш! (Плаче).

Борух. (Підіймає Хаю). Доню моя, безталанна, заспокой ся. Над нами Бог і його милосердіє. А ти, проклятий сину, геть з моїх очий, щоб і вухо мое ніколи про тебе не чуло... Не син ти менї!

Лейзер. Я піду, тільки зпершу віддайте менї моє!

Борух. Анї шеляга, анї шматка з хати! Усе унуків і Хаї. Не ти, не я нічого не маємо, іди заробляй за для нової сімї!

Лейзер. Тут богацько мого заробленого, ви не маєте права мого забирати!

Борух. Подавай на мене у суд, — докажи, що тут є твоє!

Лейзер. Тату, не доводьте мене до краю. Я те зроблю, чого ви і не думали! Я дітий заберу! Я маю на те право, як батько!

Хая. (З жахом кидаєть ся до дверей де діти, ста-

новить ся біля них і несамовито кричить): Не дам дітий! Вони мої! Я їх породила, я їх пестила, а нічки не досипала — доглядала їх. Бог не допусте такої неправди. Я як вовчиця буду боронити моїх янголят! Не дам, не дам тобі!

Борух. Заспокой ся, донечко, цього не буде. Ніколи унуків я йому не віддам. Наша земля не безрозсудна, знайдемо правду. Вон зараз з мого дому, не стій перед очима! Я не поручусь за себе... Я тебе вбю..... Я тебе заріжу...

Я В А 6.

Ті-ж, Соцький і Десяцький.

Соцький. Велено привести Лейзера до волости не-безпремінно: будуть допроса здійсмати!

Борух. Беріть його, беріть зараз! Посадіть у холодну, може прочуняєть ся.

Лейзер. Це ваше останне слово, тату?

Борух. Не сьмій мене звати батьком, нема у мене сина! Беріть його!

Соцький. Ходім ,Лейзер!

Лейзер. Пожалієте ви тату, та буде пізно! (Пішли. Борух сідає біля столу схиливши голову на руку. Хая стоїть біля дверей. Якийсь час мовчать, потім Хая підходить до Боруха). Тату, що з нами буде?

Борух. (Кладе її руки на голову). На все його сьвята воля!

— (З А В І С А). —

Д І Я ІІІ.

Вулиця на селі. У праворуч хата Харченка, у ліво корчма, поруч з корчмою ще хата. По середині хата Забайрачихи. У корчмі чути музику і співи.

Празник. — Вечеріє.

Я В А 1.

Лейзер і Васса. (Виходять з хати Забайрачихи. Обое збентежені. Васса іде до своєї хати).

Васса. (Зодягнута по городському). Я тобі казала, що поки не забереш до рук усього, що у тебе є, нашому весілю не будуть!

Лейзер. Васса, що-ж ти зо мною робиш? Яке-ж це кохане, коли ти тільки клопочеш ся за гроші, а до мене нема у тебе ні одного ласкавого слова?!

Васса. Якої-ж тобі ласки треба від мене, ще поки я тобі не жінка. Ось як поберемось, тоді буду голубити, пригортати, он як, побачиш! Ха-ха-ха!

Лейзер. Сьмієш ся? На глум я тобі здав ся?

Васса. Я не глузую. Обіцяв ти мені лавку і хату зробити на мое ім'я?

Лейзор. Обіцяв!

Васса. От як додержеш слово своє, тоді і проси, чого хочеш, а поки, не мороч мені голови! Іди звідціль, бо як побаче тебе батько, або брат зо мною, то гляди: зубів не долічиш ся. (Хоче йти, Лейзер удержує її).

Лейзер. Вассочко, пострівай трохи! Чуєш, я-ж занудив ся за тобою — пожалій мене! Я у хату не можу повернуть ся. Як гляну на дїтий, серце кровю об-

ливаєть ся! Такі нещасні: питають де їх мати. Плачуть, а я не знаю, що їм казати, як забавити!

Васса. А ти вже і слини розпустив? Ух, ти баба! Ну що-ж, одведи їх до матері, тільки тоді вже розпрощай ся зо всею худобою і зо мною! За старуя я не піду!

Лейзер. Дітний я їй не віддам ніколи!

Васса. Ну, це вже дурниця! Я за твоїми дітьми ходити і доглядати їх не стану, на що вони мені здались? От не мала баба клопоту, та купила порося.

Лейзер. Так чого-ж ти хочеш?

Васса. Гроший, гроший, чув? А без них і тебе не треба. Дивись, який красунь викіскав ся. Полюби мене без гроший, бо я сам дуже хороший. Ха-ха-ха!

Лейзер. Не рви мого серця, не знущай ся! Я все для тебе зроблю, я судитись з батьком буду, тільки поклянись, що будеш мене ждати, не підеш ні за кого більш, як за мене. (Чути пісню).

Я В А 2.

Ті-ж, дівчата і парубки. (Ідуть з села з піснею. — Хлопці пішли у корчму, дівчата зупинили ся на кону)

Васса. Он дівчата і парубки ідуть. Тікай звідціль, бо знов заплюють очі!

Лейзер. Нехай плюють! Я не боюсь нікого! Васса, заспокой-же мене, скажи, будеш мене ждати?

Васса. Скільки разів тобі казати, що окрім тебе, ні за кого не піду. Я тебе кохаю. Тільки і ти додерж своє слово!

Лейзер. От спасибі, моя ластівка! Тепер я нічого не боюсь; зараз піду до адвоката і пораджусь з ним, як і що робити з батьком. Прощай! Завтра прийдеш, Васса?

Васса. Прийду!

Лейзер. Гляди-ж, не обдури, буду ждати! (Пішов).

1 Дівчина. Дивіть ся, дівчатка! Ондечки Васса у

купі з Лейзером. Я казала вам, а ви не вірили.

2 Дівчина. І сорому немає. Серед Божого дня з жонатим чоловіком женихатись?

1 Дівчина. Хиба їй сором очі їсть? Тьфу на тебе, поганка!

2 Дівчина. Розлучниця чортова!

Васса. Чого ви причепились до мене? Яке вам діло?

1 Дівчина. А таке, що ти усіх дівчат паскудиш!

3 Дівчина. Дивіть ся, дівчатка, яке на ній убране? Зовсім городська баришня, ач яка пишна!

2 Дівчина. Егеж, пишна як те пугало на вгороді. Ха-ха-ха!

3 Дівчина. Чом-же ви, баришня, не у шляпці? Хустка не пристала до вашої благородної пики!

Васса. До твоєї репаної пики краще пристане!

2 Дівчина. А скільки куштує, баришня, ситець на вашому платі?

3 Дівчина. Він її дешево достав ся! Це Лейзер її подарував Хайкини обноски!

1 Дівчина. Він тепер не Лейзер, а Михайло! Ха-ха-ха!

3 Дівчина. Михайло! Ха-ха-ха! Ну, ти його як не крути, як не верти, а він Лейзер і Лейзером зостанеть ся!

1 Дівчина. Коли-ж у вас весіле? Не забудьте і нас покликати!

2 Дівчина. А мене, за старшу дружку!

3 Дівчина. А мене, за меншу дружку. Ха-ха-ха!

Васса. Одчепіть ся, идолки!

Дівчата. (Підхоплюють Вассу, починають крутити, шарпати, хто за хустку, хто за платя, Васса одбиваєть ся).

Всі дівчата. І мене проси на весіле! І мене, і мене, і мене.

2 дівчина. А де-ж ви будете вінчатись? На селі, чи може у городі?

3 Дівчина. Чортяка їх на сьмітнику звінча. Ха-ха-ха!

1 Дівчина. Киньте її дівчата, не варт вона, щоб чесні дівчата з нею у речі вступали! Пльоньте їй в очі!

Всі. Тьфу на тебе! Тьфу... Тьфу!

Васса. (Вириваєть ся). Ну, дам ся я вам у знаки! Ще пригадаєте мене шелихвістки!

1 Дівчина. Сама ти шелихвістка! Одбила од жінки чоловіка, та ще й дітий одняла од матері! Злодійка!

Васса. Почепи ти їх собі на шию!

Я В А 3.

Ті-ж і парубки. (З корчми).

1 Парубок. Що у вас тут за гвалт, дівчата?

2 Дівчина. Та це ми з баришнею у речі вступили! Прохали її, щоб не забула нас на весіле покликати.

Васса. Я скажу матері, віддяче вона вам за мене. (Плачучи пішла у хату).

3 Дівчина. Боїмось ми твоєї матері, як торішнього снігу! І мати твоя така, як і ти! Ха-ха-ха!

Яків. Боже мій, це впять не сестру напали. Не можна через неї і меж люди вийти!

ЯВА 4.

Ті-ж і Галя.

Галя. (До Яківа). Ондечки де ти, мій соколе, а я тебе по цілому селу шукаю.

Яків. А на що я тобі здав ся?

Галя. Та бачиш: я сьогодніс зутріла Хаю: така нещасна! Ходє по селу, та шукає своїх діток. Оце мене здибала, та давай мене прохати і руки мені цілує і у ноги кланяєть ся, каже: проси Яківа, він зна, де мої дітки сховані, нехай він мені допоможе забрати їх. Яків, голубчику, пожалій її, вона розумом стеряєть ся, як не вернуть її діток!

Яків. Бідна молодиця! Та я й сам радий її заспокоїть, але як його зробити?! Діти тут у старої Забайрачихи, тільки вона зорить за ними, як той пес!

Галя. От лихо! Ну що-б його придумати ?

2 дівчина. Дівчата, хлопці, що-ж ви поснули, чи що? Давайте співати, або танцювати!

3 Дівчина. А і справді! Яків, Галя, чого ви у куток забрались, та й шепочетесь? Ідьте до гурту. Яків! Без тебе і гульня не починаєть ся. Іди заводь яку пісню.

Яків. Я зараз. (До Галі). Я надумав, як це зробити. Ти Галю, зараз біжи до Хаї, та скажи їй, щоб вона через час місця, як зовсім стемніє, дожидала мене у цім кутку. Я дівчат і хлопців звідціль випроваджу, потім стару Забайрачиху заведу у корчму, та напою п'яною, а потім і викрадемо дітей. Тільки роби так, щоб ніхто вас не постеріг.

Галя. О, мені не вчитись, як ділом повернути; я зараз біжу. (Пішла).

3 Дівчина. Галю. Куди ти?

Галя. Ніколи, діло є.

3 Дівчина. Яке там діло припало у празник? На кого-ж ти Яківа кидаєш? Ха-ха-ха!

Галя. На вас, хиба тут мало дівчат?!

2 Дівчина. А як ми твого Яківа проковтнем? Ха-ха-ха!

Галя. Що зостанеть ся, то мені достанеть ся! Прощайте поки, я швидко повернусь! (Побігла.)

2 Дівчина. (У слід). Вертай ся швидче! Без тебе буде скучно, де кому!

Галя. (З далека). Не забарюсь! (Зникла).

Яків. Голубонька моя легкокрила! Яке у неї добре серце. Хоч-би сестра трохи була до неї схожа. Це все мачуха сестру наставля. Ух, ненавиджу я її!... Ну щоб там не було — не буде по її: буде сестра за Павлом, я у тім порука. Не попущу загубити сестру

і Павла!... Галя у мене добра помішниця; з нею я все обородую!...

Дівчата. Яків, чи довго тебе ждати?

Яків. Га, я тут!

Дівчата. То іди до гурту, заводь пісню.

Яків. Добре. (Підходе). Яку-ж пісню?

Хлопці. Про те ти знаєш! Ти-ж у нас за коновода.

1 Дівчина. Заводь, Яків, жалібну яку!

Яків. Тобі плакати хочеть ся?

2 Дівчина. Ні, ні! Веселу до танця!

Яків. Ох, ти моя весела цокотушечка! (Хапа її і пританцювує, співа):

„Дівчина моя переяслівка,
Поцілуй-же мене
Моя ластівка!” (Цілує).

2 Дівчина. Геть к'бісу! Цілуй свою Галю! До других тобі зась!

Яків. А як зась, то я не хочу співати. Гуляйте самі!

Всі. Та годі тобі, Яків, заводь пісню!

Яків. Ну добре... Пісню, так пісню, тільки з умовою!...

Всі. З якою?...

Яків. Я дурно не хочу горло драти: з хлопців з носу по копійці, а з дівчат по одному поцілунку!

Всі. Ого, і не мало запросив!

Хлопці. У нас зараз нема гроший! Ха-ха-ха!

Дівчата. А у нас губи зараз хворі! Ха-ха-ха!

Яків. Я і наборг повірю.

№ 2.

Взяв би я бандуру,
Тай заграв, що знав,
Коли-б не сам з дуру
Бандуристом став.

**
*

Де грім за горами,
Де сонечко сяє,
Ой там моя мила
Голубка витає!

**
*

Ніч цілу не сплю я,
Цілий день не їм,
Горілку все пю я,
Одурів зовсім.

**
*

А все через очі,
Коли-б я їх мав,
За ті карі очі,
Душу-б я віддав!

**
*

Дівчата. Ну і завів! Ти веселіщу, до танців яку.

Яків. Ой гоп ти-ни-ни!

Всі. Ми такої не хочемо!

Яків. І ця погана? То чорт на вас потрапить!

Я В А 5.

Ті-ж і Забайрачиха (у вікно).

Забайрачиха. Чого це ви тут по збирались під чужими вікнами горло дерти? На вигоні вам мало місця, чи що? Чисте наказаніє з цими пісьнями; не дадуть заснути. От я вас зараз каторжних дрючком звідціль!

Дівчата. Ми, бабусю, зараз вже підемо до дому!

Хлопці. А ми не хочемо до дому, ще рано... будемо гуляти. Грай музика до танців!

Яків. Справді хлопці, дівчата, ходім на вигін. На що старого чоловіка тривожити?

Хлопці. Дивись який покірливий! А ми не хочемо на вигін... Нам і тут добре!

Забайрачиха. Як не підете звідціль, то їй Богу піду до старшини, пожаліюсь, нехай він вас угомонить!

Хлопці. Ова, як злякались старшини!

Забайрачиха. Побачимо!

Плопці. Не лякайте! Ми вже лякані!... Грай музика!...

Забайрачиха. Тьфу! на вас! Шибенники прокляті!

Яків. Не сердтесь, бабусю, я зараз їх випроваджу звідціль. Хлопці, та годі вже вам!... От народ! Старий чоловік просить чом же не вважати йому: хиба не одинаково, де гуляти?

Дівчата. А й справді дівчата, ходім. Хиба нам не одинаково!

Всі дівчата. Ходім, ходім!

Хлопці. Ну, куди ви—туди й ми! Ходім, хлопці!

1 хлопець. Беріть кожний свою дівчину, та й гайда з танцями на вигін!

Но. 3.

Г О П А К.

Я В А 6.

Яків і Забайрачиха.

Яків. Я їм раніш казав, бабусю, що не слід тут збирати ся, так хиба-ж вони мене послухають?

Забайрачиха. Знаю я тебе, як ти казав! Ти сам перший їх сюди привів!

Яків. Боже мене сохрани! Я завжди поцтивий до старших. Як-же ви, бабусю поживаєте? Як дітки Лейзера, звикли з вами? От думаю, халепа вам?!

Забайрачиха. І не кажи! Прямо замучилась. Не у день, не у ночі нема супокою!

Яків. Що й казати, клопінт, клопінт! Ну і добреж у вас серце, бабусю, отак клопотатись з чужими дітьми.

Забайрачиха. Побачимо, яка буде дяка? Обіцяв Лейзер, 25 карбованців дати!

Яків. І досі не дав нічого?

Забайрачиха. Де там? Каже разом віддам.

Яків. А я так думаю, що не дасть він вам нічого! Дарма тільки клопочетесь!

Забайрачиха. Як не віддасть, я у него з горла видеру!

Яків. Еге, видерете, як вони у него будуть. Он Борух каже, що ні шеляга не дасть; нехай, каже у суд подає, нехай докаже, що він має що у мене, ну а як його докажеш? Між батьком і сином один Бог судя.

Забайрачиха. То я йому сьогодні скажу, нехай забира дітий, куди хоче! Не хочу я дурно клопотатись.

Яків. Найкраще діло, нехай бере. Отак цілий день і не виходити з хати?

Забайрачиха. Отак сиджу, як квочка!

Яків. Жалко мені вас, бабусю, що ви отак бідкаєтесь. Нема у вас не сина, ні дочки, щоб заспокоїти вашу старість. Та як би у мене була така добра бабуся, як ви—я-б на руках її носив!

Забайрачиха. Ох, не дав мені Господь такого щастя, недав. (Витирає очи).

Яків. Не плачте, бабусю, бо і я з вами заплачу! І я такий нещасливий, нема у мене рідної матусі, ні бабусі. (Ніби плаче). Ходім, бабусю, з горя випемо по чарці!

Забарайчиха. Нема, сину, у мене грошей!

Яків. Ходім, бабусю, я вас почастую. Я вже вас так полюбив, як рідну матір.

Забайрачиха. І ти мені он як припав до душі. Ну, як-же я цих писклять zostавлю одних?

Яків. Адже-ж вони сплять? А як прокинуть ся, та будуть плакати, то ми почуємо, адже близько. Та хиба-ж ми довго?

Забайрачиха. Ну, то я зараз вийду, двері замкну.

Яків. Замикайте, а вікно хай буде відчинене, щоб було чути, як діти прокинуть ся.

Забайрачиха. Добре, я зараз. (Пішла).

Яків. Ну, тепер наше діло піде на лад! Подякуеш за угощене!...

Я В А 7.

Яків і Забайрачиха.

Забайрачиха. Ходім, сину, по одній.

Яків. І по дві не мішає!

Забайрачиха. Ну, ще по дві можна, а далі ні-ні! (Пішли у корчму. Якийсь час тихо, нікого нема. Становить ся темно. Потім виходить Хая і Галя, крадучись пробирають ся по над хатами; Хая закутана великою хусткою).

Я В А 8.

Хая і Баля.

Хая. Галю, серденько, ти мене не дуриш?

Галя. З якої-б речі я вас дурила?

Хая. Ох, у мене серце розірветь ся від радости! Невже я побачу своїх дітий?

Галя. По тихесеньку балакайте, щоб не почув хто. Сійте тут, а я піду до корчми, дам звістку Яківу.

Хая. Спасибі тобі, моя жалібниця! (Галя підходить до вікна корчми і з тиха стука, подає звістку Яківу).

Хая. Боже милосердний, молю тебе, заспокой мою наболівшу, замучену душу: верни мені моїх діток. Я більше нічого не хочу. Боже, пораднику мій єдиний, тебе благає кривавими слезами осиротіла мати! Верни, верни мені моїх діток! Де-ж той Яків?— Чому-ж він не йде? Ох, Господи, невже не вдасть

ся? Тоді і моему життю кінець! Я не видержу. Я повішусь, або втоплюсь!

Галя. Бог з вами, гріх отаке казати!

Хая. Ох, не сила-ж моя більш терпіти, не сила! (Плаче).

Галя. Стривайте, здаєть ся, Яків іде!

Хая. Ох, швидче, швидче, щоб хто не трапив ся на цей час!

Я В А 9.

Ті-ж і Яків.

Яків. Ви тут?

Хая. і Галя. Тут, давно ждемо тебе!

Хая. (Кидаєть ся до ніг Яківа і цілує йому руки). Голубчику, бротику мій ріднесенький! Допоможи. Я до смерти буду вдячна.

Яків. Що ви, що ви? Встаньте, я душею радий вам допомогти. (Підійма Хаю. З хати Харченка чути голос Івана і Марини. Марина: „Я тобі кажу, що я знайду на отих сибірних дівчать розправу. Я піду до старшини!” Іван: „Куди тебе понесе у таку добу. Не роби гвалту!”).

Яків. Це вже мачуха завелась з батьком, ще сюди повилазять. Ховайтесь швидче, поки пройде буря, а я ще чарку другу піднесу Забайрачисі, бо вона ще не зовсім дійшла. (Галя і Хая притаїлись під тином. Яків пішов в корчму).

Я В А 10.

Ті-ж, Іван і Марина.

Іван. (Удержує Марину). Та куди ти, схаменись, тільки сорому завдаси дочці!

Марина. Пусти мене, старий, я знайду тих дівчат. Я їм волося повидираю. Я їм горло перекушу! Не сьміють вони зобіждать мою дочку!

Іван. Слухай, стара, не казись, іди у хату, не сердь мене, бо на вулиці отдубасю! Чого ти распорощилась? А хто винуватий во всему, як не ти, ну і мовчи!

Марина. Не буду мовчати! Я на усю губерню буду кричати, пусти мене!

Іван. Не пущу! Сама дочку підводиш на лихе, та ще на людий вину складаєш? По правді не над дочкою треба знущатись, а тебе провчити. Та на таку матір, як ти, камінцями слід збурляти.. У, сатано!

Марина. Плювать я хотіла на тебе, старе жкандибало, сина свого вчи, а до мене і до дочки тобі зась! (Вириваєть ся і побігла).

Іван. Тьфу на тебе, відьмо проклята! Ех, не вчив раніш, жалів, а тепер пізно. Діждав ся утіхи. (Пішов у хату).

Я В А 11.

Хая і Галя.

Хая. Пішли. Кругом тихо, скорійше-б, бо знов хто надійде!

Я В А 12.

Ті-ж, Яків і Забайрачиха.

Яків. (Веде Забайрачиху під руки). Ось я вас бабусю, підведу, а то ви не здужаєте!

Забайрачиха. Ти думаєш, сину що я п'яна?

Яків. Борони мене Боже отаке думати! Хиба я не знаю, що це від тяжких думок, та від трудів.

Забайрачиха. Ох, не дав мені Господь такого сина, як ти. А як-би він мене шанував, як заспокоїв!

Яків. Таку матір, та не шанувати? Це-б був великий гріх. От я вас зараз одведу, та укладу спати!

Забайрачиха. Одведи, голубчику, одведи! Я-ж тебе люблю, як рідного батька. Нема у мене нікого, ні батька, ні неньки. Ох, сирота, я сирота! (Плаче. —

Дійшли до хати, Забайрачиха звалилась). Я тут, синну, полежу на сьвіжім повітрі.

Яків. Ну, полежете, а я посиджу біля вас!

Забайрачиха. Голубчику мій, лебедику, дай я тебе поцілую! Я-ж тобі мати, рідна мати! (Цілує Яківа).

Яків. (У бік). От стара кочерга, ще їй цілуватись лізе! Бий тебе сила Божа! (Плює.)

Забайрачиха. (Приспікує):

Як-би мені лиха, та лиха,
Як-би мені свикрівонька тиха,
Як-би мені чоловік молодий,
До другої не ходив — не любив! (Засипа).
Чоловік молодий... (Заснула).

Яків. (Прислухаєть ся до неї, потім з тиха штовха її). Бабусю, ви спите, бабусю?

Забайрачиха. Чоловік молодий... (Захрапала).

Яків. Бач, опудало, чого захотілось: молодого чоловіка! Ну тепер і за роботу можна прийматись. — Галя, Хая, ідіть сюди! (Галя і Хая підходять). Тсс... не розбудіть. Стійте тут, а я піду у хату і подам вам діток. Стійте-ж тихо! (Лізе у кишеню до Забайрачихи, достає ключа і іде у хату).

Хая. Отець небесний, зглянь ся наді мною. (Якийсь час тихо стоять. Потім Яків подає у вікно одну дитину Хаї, а другу Галі).

Яків. Почекайте-ж трохи мене, я зараз допоможу вам донести.

Хая. Дітки мої, радість моя, утіха єдина: таки бачу вас! О тепер вас не вирвуть у мене, хиба разом з житем моїм. Благодарю тебе, милосердний Боже, за милость до мене. Тепер бачу я, що ти не забув і мене бідолажну!

Яків. Ходімте швидче! (Бере у Балі дитину і всі хутко пішли).

Я В А 13.

Марина, Забайрачиха, потім Лейзер.

Марина. Ну і старшина-ж у нас, щоб йому удавись, або провалитись в тар-тарари! Не схотів мене і вуслухати. Я йому так і так... заступіть ся, кажу, дочку зобиждають: а він,—у вас каже не чисте діло, не мішайте, каже, начальство у ваші погані діла! Бачили таке начальство? Щоб тобі не сьвіту, ні просьвіту, скотиняча душа твоя! Ну, та я і до справника доберу ся! Я їм свого не подарую! (Побачивши відчинене вікно у Забайрачихи). Що це вона здуріла з відчиненим вікном спати! (Кричить у вікно). Бабо Гапко, бабо! Нікого у хаті не чути, неначе повимирали! (Іде до дверей, побачивши Забайрачиху). Ну дивіть ся, де вона! Пяна, мабудь, снить! (Штовха її). Баба Гапка, чого ти тут витяглась, стара паниця? Чого у тебе вікна відчинені?!

Забайрачиха. (Крізь сон). Ти мені обіцяв 25 карбованьців... Іди з моєї хати!...

Марина. Ось про гроші вона добре памята. (Штовха її). Вставай! Іди у хату... Вставай!

Забайрачиха. Одчепись, бо всі волося повириваю.

Марина. Піти самій подивить ся у хату. Де-ж це Лейзер блука по ночі? (Іде у хату запалює сьвітло. Чути голос Марини): І дітий нема?! Калавур, обікрали! (Вибігла на вулицю і кричить). От і устерегла, стара чортиха! (Бе Забайрачиху.) Вставай, проклята!

Забайрачиха. (Прокинулась). Що?! Де, хто, кого ріже?

Марина. Бодай-би ти вже сама зарізалась!

Забайрачиха. Ой не лай ся! Бо я тобі усе і у роті поковиряю!

Марина. Де діти? Стара ти паплюга!

Забайрачиха. У хаті сплять.

Марина. Сплять? Бодай-би ти заснула на вікі вічні! Їх покрали!

Забайрачиха. Що ти брешеш?

Марина. Бреши вже ти сама, п'яниця!

Забайрачиха. (Спотикаючись пішла у хату).

Марина. Пропало тепер усе: і гроші, і камяна крамниця і хвайтона! Тепер Лейзер нехай іде к'бісу, і його не треба!

Я В А 14.

Ті-ж і Лейзер.

Лейзер. Що тут за нещастє? Чого ви, матусю, гвалтуєте?

Марина. Дітий твоїх покрали, от тепер і цілуй ся з Забайрачихою!

Лейзер. Як покрали? Хто покрав? Неможе цього бути! (Побіг у хату).

Марина. Шукай тепер вітра у поли, як раз знайдеш?

Лейзер. (Вибіга). Нема, нема дітий! Що-ж тепер робити?

Марина. Нічого. Не устеріг дітий, тепер усе пропало і до Васси не ходи: я тебе знати не хочу. Щоб я свою дочку віддала за голодранця?! Ні за що у світі! Тьфу на тебе роззява! (Хутко пішла у хату).

Лейзер. Що робити? Що робити?

ДІЯ IV.

Середина хати Забайрачини. Убога обстановка. По середині двері з подвіря, у ліво піч, піл застелений рядном, у ліво стіл і ослінчики. Біля печі кочерхи і рогачі.

Я В А 1.

Забайрачиха (одна).

Забайрачиха. (Біля порога, двері відчинені) Цип, цип, цип! (Розсипа зерно). Цип, цип, цип! А, вже сонечко сіло, мабуть не рано. Кури на сїдало посїдали, а Лейзера, чи то пок Михайла, і доси нема. Пішов ще рано, не ївши, не пивши, та ще й хворий, щоб ще де не звалив ся. Бідний... Так і пропаде чоловік, через оту вертихвістку Вассу. Одбила чаловіка від своїх, а тепер... Марина хвалилась, що у вечері ждуть сватів від Павла, рішили, каже, з старим, за него віддати дочку. Положим вона і раніш з Павлом кохалась, але-ж на що було другого зводити? Ех, жалко бідного Михайла! Ну як я йому про це скажу? О, щось рипнуло дверима, чи не він?

Я В А 2.

Забайрачиха і Галя.

Галя. (Входе. На плечах великий клунок у руках кошик ледве тягне). Здорові були, бабусю, з неділенькою будьте здорові! (Кладе клунок і кошик на піл).

Забайрачиха. Здорова, ягідка! Що це ти притарабанила?

Галя. Хая прислала Лейзерову одежу; вони зараз зовсім звідціль одіджають. Тут одежа останна його, тут і сорочки, рушники, простини, подушки і одіяло йому. А оце вам, бабусю, прислала Хая подарунок: хустку темну, на спідницю, ось шклянка горілки, та ще й десять карбованців гроший. (Подає бабі). — Прохала вам уклонить ся і просила, щоб ви за Лейзером добре доглядали.

Забайрачиха. Спасибі їй, добра душа! Бач, чужа вона тепер йому, а все клопочеть ся за него, жаліє.

Галя. Оце я їй переказала, що до Васси сьогодні старости прийдуть від Павла, так вона і Господи як голосила!

Забайрачиха. На що-ж ти їй переказала? Збентежила тільки добру людину!

Галя. Коли-ж вона кожин раз допитуєть ся, що і як! Не я-б переказала, так від других-би дізналась. Все рівно!

Забайрачиха. Ти-б їй сказала, щоб вона сюди зайшла до Лейзера, ніби попрощатись... може-б вона уговорила його повернутись назад до них. Пропаде-ж чоловік, як дізнаєть ся, що Васса іде за другого! Мені і за себе страшно... наробить бешкету; він ітак ніби не при собі.

Галя. Ну що-ж, я скажу... Тільки навряд чи прийде. Старий не пустить ні за що..... Хиба крадькома вирветь ся. Прощайте бабусю!

Забайрачиха. Прощай дзиго! А коли-ж твое весіле з Яківом?

Галя. От як віддадуть Вассу заміж, той до мене пришлють за рушниками.

Забайрачиха. (Усьміхаючись). А не збреше Яків? Не зрадить тобі?

Галя. Е, ні! мій Яків не такий!

Забайрачиха. Що-ж він казав? що дуже тебе кохає?

Галя. Оттаку-б то як я, та їй не кохати? Ха-ха-ха! Якої-ж йому треба? Подивіть ся на мене, на мою вроду красиву, на косу дівочу, на очі карі, на чорні брови!...

Забайрачиха. Ач, гречна каша, сама себе хвале!— (Сьмієть ся). А мені Яків казав, що зовсім тебе не любе!

Галя. Бабусю, що це ви кажете? Ви сьмієтесь, чи на вспряжки? Їй Богу я заплачу!

Забайрачиха. Ні, ні, моя дитино, я пошуткувала! Хотіла запевнитись, чи і ту його так кохаєш, як він тебе!

Галя. Пошуткували, а у мене серце обірвалось... так налякалась, думала і справді.

Забайрачиха. Коха він тебе, рибонько, ще як коха, душі у тобі не чує.

Галя. (Сьмієть ся). А ви почім знаєте?

Забайрачиха. А як-же, хвалив ся.... Просив мене до тебе за посажену.

Галя. Ой, бабусечко, голубочко, яка-ж я рада!— (Цілує її і круте по хааті).

Забайрачиха. Пусти, дзиго, пусти! Закрутеш до смерти і матері посаженої не буде.

Галя. Ох, мені так весело, так гарно, бабусю, чи і вам так весело?

Забайрачиха. Весело, весело! На тебе дивлючись і сама помолоділа, так-би у вибрики і пішла. (Сьмієть ся).

Галя. Ну, що-ж, давайте танцювати! (Сьпіва і танцює):

№ 4.

Чи є в сьвітї молодиця,
Як та Гандзя білолиця,
Ой, скажіть же, добрі люди,
Що зо мною тепер буде?!
Гандзя цяця, Гандзя кіця. і т. д.

Ну дивіть ся, хиба-ж я не сказалась? Я забігла по ділови на хвилиночку, та й завела пляси-витрепляси! Чому ви, бабусю, не женете мене з хати?

Забайрачиха. Спасибі, прийшла, та й мене стару розважила.

Галя. Прощайте! Побіжу до Хаї.

Забайрачиха. Заходь частіш, я буду рада тебе бачити.

Галя. Спасибі за ласку! Заїду! (Побігла).

Забайрачиха. Гарна, весела дівчина! От буде пара Яківу, так пара!... З такою жінкою не пропаде: добра, трудяща!... (Запалює світло).

Я В А 3.

Забайрачиха і Лейзер.

Лейзер. (Входе засмучений, сідає біля столу, схиливши голову на руки). Бабусю, не було Васси, не приходила?

Забайрачиха. Ні, не було.

Лейзер. Ох, важко, душа наболіла... Цілий день блукаю по вулицях, а їй, неначе нема до мене ніякого діла, третій день на вулицю і очий не показує, неначе ховаєть ся від мене. Що тільки вона зо мною не робе, що не робе! Душу вона з мене виматала за ці два місяці, як христа я приняв. То чарує ласкавими словами, любощами обпоює, то знову одвернеть ся, кепкує з мене... Я божеволію... Я скаженію!

Забайрачиха. Та плюнь ти на неї! Хиба мало дівчат на світі? Знайдеш собі другу: хиба тільки і світа, що у вікні?

Лейзер. Не кажіть мені цього, бабусю. Я без неї жити не можу, вона повинна бути моею. Я за для неї покинув усе святе, усе дороге: жінку, дітий занехаяв. І так-би даремно це їй пройшло? Та я краще на каторгу піду, ніж попушу її другому... Я заріжу її!

Забайрачиха. Господь з тобою Михайло! Які страшні речі ти говориш! Може її і в голову не приходе думка міняти тебе на другого. Заспокой ся. Я піду до неї, шепітну їй, щоб вона прийшла сюди.

Лейзер. Не треба, не ходіть. . . Не хочу я благати у неї ласки Христа ради! Я довго принижав ся, довго терпіви: тепер терпець урвав ся! Я знаю, що тепер робити. . . Я силою заставлю її бути моею!

Забайрачиха. Та хиба-, силою можна кого заставити себе кохати?

Лейзер. Кохала-ж вона мене раніш?

Забайрачиха. Вона може і тепер тебе коха, ну що-ж вона зробе, коли батько і мати не згоджують ся на ваше весіле?

Лейзер. Вона це раніш знала. . . Чого-ж морочила мене? Я їй казав, втечемо звінчаємось нишком.

Забайрачиха. Як нишком? Без благословеня батьків!

Лейзер. Не така вона богобоязна! Що їй благословене? Як-би кохала мене, обійшлась-би і без нього.

Забайрачиха. На мою думку, вона ублагає батьків і вони хоч не скоро, а згодять ся! Не без серця-ж вона зовсім! Розуміє-ж, що ти через неї не мало постраждав.

Лейзер. Ех, бабуся, як-би вона згодилась скорійш одружитись,—я-б забув усі муки, усі страждання, що поніс через неї! . . . Ох, як я її кохаю! А люблять-же янголи Бога на небі — як я її?

Забайрачиха. Заспокой ся, кажу тобі, ще будеш ти щасливий! А тепер поїдж, сину, що Бог послав. . . У тебе ще і крихти сьогодні не було у роті. . . (Подає йому хліб і миску з борщем).

Лейзер. Та мені і їсти не хочеть ся!

Забайрачиха. Через силу їдж, сину, бо зовсім з ніг звалиш ся.

Лейзер. А чи нема у вас, бабусю, чарки горілки?

Забайрачиха. Ти-ж зроду її не пив?

Лейзер. А тепер хочу пити, чи не залю я свого го-

ря. (Забайрачиха подає горілку). За пити-б надовго, щоб не чути як тут щемить. (Пе). Ух, яка погана! не можу більше, беріть з очий.

Забайрачиха. Я випю за твоє здоровячко. (Пе). Ну, що-ж, синашу, був ти у батька прохав гроший?

Лейзер. Був коло подвіря, у хату не посьмів вийти. Бачив здалека, як збирають ся у дорогу, складають збіжя на вози. Хотів хоч на дїтий подивитись, так кажуть люди, що їх ще на тїм тижневі кудись одвезли.

Забайрачиха. Боять ся значить, щоб ти знову їх не одібрав.

Лейзер. Може... Не знаю... А нехай їдуть, щоб не чути про них, не бачити... менї легче буде...

Забайрачиха. Так, так, звісно...

Я В А 4.

Ті-ж і Яків (у вікно).

Яків. Здорові, бабусю! Ідїть до нас на хвилиночку, мачуха вас кличуть!

Забайрачиха. Чого там?

Яків. Дїло є до вас, бабусю!

Забайрачиха. Яке дїло?

Яків. Не велено казати, ідїть побачите!

Забайрачиха. Я зараз прийду! (До Лейзера). Ти, Михайло, не кидай хату, я зараз повернусь, тїльки спитаю, чого там!

Лейзер. Ідїть, ідїть, я нікуди не піду... Ляжу трохи одпочину, менї щось не дужаєть ся!

Забайрачиха. Ото і добре, лягай! (Пішла).

Лейзер. Цїкаво, що там трапилось? Чи не з Вассою що? (Дивить ся у вікно). Що це за гульня у них? Дївчата убрані у квітках пішли до них у хату! Он і Гудзиха туди-ж пішла з своїм чоловіком... Що-ж би це значило? Може менини а може просватали Яківа на Гальці? А може Васса? Ох, аж у грудях похо-

лонуло! Таке прийде у голову... Хоч-би баба швидче повернулась... Хиба піти самому туди?... (Іде до дверей).

Я В А 5.

Лейзер і Хая.

Лейзер. (Здрігнув). Ти?

Хая. Я, мій любий! Чого-ж так дивиш ся на мене прикро?

Лейзер. Чого ти прийшла?

Хая. Я прийшла у останне подивитись на мого чоловіка, на батька моїх дітей. Ми зараз звідціль відем і більше може не побачимось до смерти.

Лейзер. Зараз одїжджаєте? Куди?

Хая. У миргород. Тут нам не можна зоставатись... важко... Не сердь ся на мене, що я прийшла! Я тобі не помішаю.

Лейзер. За що-ж сердитись... Сїдай, Хая, як що маєш казати. Як-же ти схудла, як зблідла... Як-би ти знала, як мені тебе жалко... Прости мене, Хая!..

Хая. Я вже давно тебе простила, нехай і Бог тебе простить за нас! Ти мене жалієш, а мені тебе жалко. За мене Бог і люди, я не одна, а ось ти, ти один! — Куди ти підеш? До кого прихилиш ся? Кругом чужі люди. Як-би я досьвідчилась, що твоя коханка тебе любе, мені здаєть ся, я зовсім спокійно виїхала-б звідціль. Лейзер, може ти одумаєш ся, вернеш ся до нас?

Лейзер. Ні, Хая, мертвого з гроба не вертають! Я вже тобі чужий, та й на що я тобі здав ся, хворий, знівечений душею?

Хая. Бідний, бідний, що з тобою зробили? Лейзер, Лейзер, мій коханий, моя дружинька, я люблю тебе... і тепер, хоч ти і відцурав ся від нас!... Люблю ще більше... Бо жалію тебе. Вернись до нас, до батька старого, котрий зігнув ся від горя, до ді-

тій, котрі кожну хвилину кличуть батька! Ми заспокоїмо твою хвору душу, ми тебе простили... забудемо усе минуле, поїдемо звідціль далеко, далеко, де ні одна людина не зна нас, хто ми. Роспочнемо нове жите у купі, дорогий мій. Не губи себе в кінець! Адже вона тебе не воха! Що-ж станеть ся з тобою, як не буде нас біля тебе? Покинь тут, поїдемо з нами!

Лейзер. Не можу я, Хая, не воле я в собі!

Хая. Не можеш... Не волен? Ну що-ж, прощавай, не судилось, значить, нам виростити наших діток: буду сама битись... Пошли тобі Боже спокій! (Кидаєть ся йому на груди). Голубе мій сизокрилий! — Хто-ж буде тебе кохати як я? Де-ж ти знайдеш вірнійшу дружину? Ох, за що, за що ти мене зрадив?!

Лейзер. Годі, Хая, не рви даремно свого серця!— Ходім, я проведу тебе.

Хая. Ні, не треба! Піду сама. Стривай, от зачим прийшла, то й забула. (Вийма гаманець з грошима і бамагу). Ось татко прислав тобі купчу на хату і гроший. (Подає). Візьми, щоб ти не думав, що хотіли ми тебе ограбити.

Лейзер. (Бере бамагу і гроші). А я думав....

Хая. Думав, що нам до тебе байдуже? Хиба ти не наша кров? Хто-ж може розразити те, що Бож зєдинив. Ми хотіли тебе оберегти від того, що трапилось. Не пожалів ти нас і себе: Бог з тобою. Не забувай, Лейзер, як буде тобі не в моготу нести своє лихо, пригадай, мій коханий, що є у тебе жінка і діти котрі тобою живуть, тобою дишуть! Приходь, приходь до мене, як до рідної сестри! Прощай, прощай! — (Ридаючи пішла).

Лейзер. (Один). Прощай моя добра, вірна дружинонько, прощай безталанний мій батько, прощайте мої діти, на віки прощайте!... Ох, діти, діти, чи простите ви вашого батька? Як підростете, чи зрозумієте, яке горе я причинив вам усім. А може проклянете і день і час, у котрій я вас на сьвіт породив? А годі що це я, неначе баба роскис! Не треба більш

смутку... Ось вони зараз звідціль поїдуть і все забудеться, неначе їх й не було зовсім. Що це так довго баби нема? Цікаво довідать ся, що у Васси робить ся! Як-би мені її викликати, обрадувати її, сказати, що батько дав гроші і купчу на хату. Ану, подивлюсь, скільки гроший? (Лічить). Дві тисячі!! О, цього в досталь завести добру торголю! Спасибі батькови, забезпечив... О, тепер старий напевне згодить ся віддати дочку за мене!

Я В А 6.

Лейзер і Забайрачиха.

Забайрачиха. (Заходе і не дивить ся на Лейзера, підходе до печі, неначе щось робе. Сердито грюка кочергами).

Лейзер. Бабусю, чого ви такі сердиті? Чого вас кликали туди?

Забайрачиха. А, нехай їм усячина!

Лейзер. А Вассу бачили?

Забайрачиха. Бачила... Нехай вона скажить ся!

Лейзер. Та кажіть у чім річ? За що ви її лаєте?

Забайрачиха. Та її убити мало, оту дурисьвітку!..

Лейзер. Кажіть швидче, не мучте?! Що скоїлось? Чого-ж мовчите?... Мені її зараз треба бачити... Підіть покличте. Дивіть ся, я гроші маю!

Забайрачиха. Гроші маєш, де-ж ти їх узяв??

Лейзер. Батько прислав. Зараз тут була жінка і принесла гроший і купчу на хату. Тепер старий не буде сперечатись і поблагословить нас!

Забайрачиха. Тільки ти, сину, спізнав ся!

Лейзер. Як спізнав ся? Що це ви мелете?? Ви мене лякаєте, і не гріх вам бабусю?!

Забайрачиха. Так, Михайло, спізнав ся. Вона вже — твоя Васса, другому слово подала.

Лейзер. Як?! Ні, не може цього бути! Вона пошуткувала над вами! А ви і повірили!

Забайрачиха. Ні, сину, не словам, очам своїм повірила. Вона вже і рушники подала сватам.

Лейзер. А гетьте, з вашими брехнями, я вам не вірю! Я тоді тільки повірю! Як своїми очима побачу. .

Забайрачиха. Так піди-ж на вулицю, та подивись у вікно: побачиш сватів з рушниками, а Павла з хусткою на руці. (Чути музику). Он, чуеш, гульня почалась? Вже музика грає.

Лейзер. Як, щоб вона мене зрадила? Не за що у сьвіті я цього не попущу. . . Другому її не віддам! (Побіг з хати) . .

Забайрачиха. Сердешний, як мені його жалко! І на що я йому сказала? Нехай-би сам довідав ся потім! (Чути як бють вікна і гвалт людей: „Вяжіть його, крутім йому руку!”).

Забайрачиха. Ой, на що я його пустила з хати? Заберуть у волость, ще засудять. . . Пропаде чоловік не за що! Прокляті люди, ще знущають ся, бють! (Голос Лейзера: „Пустіть мене, я убю, її прокляту!”)

Я В А 7.

Забайрачиха, Яків, десяцький і соцький,

(Уводять у хату Лейзера звязаного).

. . Яків. Пустіть його, дядько, дозвольте розв'язати: він тепер, бачите, притих. Хиба не видно, що він хворий. . . Ну, звісно знервована людина. . . Адже-ж він не злодій! . .

Соцький. Розв'язи його, то він знову кинеть ся вікна бити, та ще смертовбийство вчинить, а тоді одвічай за него. Ми теж люди підначальні!

Яків і Забайрачиха. Ні, ні, нічого не буде. Ми за нього ручаєм ся!

Забайрачиха. Я його з хати не випущу!

Соцький. Ну, дивіть ся, щоб не наробив бешкету, тоді і вас притягнемо к'одвіту. Прощайте. (Пішли.)

Яків розв'язує Лейзера. Він який час сидить, мов на него стовбняк найшов, потім починає ридати).

Лейзер. Зрадила, зрадила! А бодай і тобі добра не було, як ти мене скрутила, знівечила, одірвала від своєї зраї, від батька, від дітей!... Куди-ж тепер?... До кого обернутись? Кому пожалітись? Де-ж та правда, де її шукати?!

Яків. Іди, брате, до жінки, до дітей, там твоє місце біля них!

Лейзер. Та скорійш я на первій гилаці повішусь, ніж покажусь їм на очі! Нема у мене нікого; я один, усім чужий. Васса, Васса, як мені забути тебе?... Люди добрі, навчіть, вразуміть, як мені зинавидити оту гадину? У, проклята! Не попадай ся-ж ти мені: я на шматки тебе роздеру, тіло твоє розшматую, кровю твоєю уплю ся! Ох, я розумом теряюсь! (Ридаючи пана на піл). Ох, за що, за що такі пекельні муки?!

— ЗАВІСА. —

ДІЯ V.

Після четвертої дії проходить 5 літ. Середина хати Боруха у Миргороді. Видко, що живе у достатках, прибрано по городському. По середині велике вікно прямо виходе на двір; видна частина двора. З права двері у зал, з ліва у кімнату онуків.

Сцена представляє кімнату Хаї.

Я В А 1.

Хая і Сура.

Хая. (Сидить перед дзеркалом).

Сура. (Убира її голову до вінця). Подивіть ся, як вам гарно у білих квітках. Ну хто подума, що ви не дівчина, а удова? Та у нас у городі ні жадної дівчини нема такої гарної, як ви!

Хая. Ех, була колись гарна, а тепер і знаку не зосталось того, що колись було. Заїла недоленька мою красу!

Сура. Не гнівіть Бога, Хаїчка, дивіть ся, якою ви ще будете щасливою!

Хая. Е. дай покій, минуло моє щастячко, як сонечко зайшло за хмару!

Сура. Засяє знову ваше сонечко. Будете кохати вашого чоловіка і заживете ще краще, як перше жили! А як він вас коха, душі не чує!

Хая. А ти-ж почім знаєш?

Сура. Хиба не видко! (Сьмієть ся). Ха-ха-ха! Ну чудний же він, ха-ха-ха!

Хая. Чим-же він чудний?

Сура. Як-же не чудний: на день зо мною зустрічається ра зів десять і кожен раз пута: А що, Сура, як пожива твоя хазяйка, а моя наречена, а що вона робе? Як її здоровя? А що, Сура, як думаєш, коха мене твоя хазяйка? Перекажи її, що я її дуже, дуже люблю. Аж обрид мені своїми питаннями.

Хая. Добрий він чоловік, я його поважаю.

Сура. А скільки він мені гроший передавав, страх. Кожен раз, як прийде до нас, та все по карбованцю дає! Обіцяв, як поберетесь, купити мені сережки золоті, тільки каже, ти Сура, мені усе переказуй, що робе твоя хазяйка, навіть, що дума про мене, що говоре? Такий чудний!

Хая. Ну а ти йому усе і переказуєш?

Сура. А як-же? Дурна-б була переказувати йому, чого не можна. Що можна, те переказую, а чого не треба, не вирвеш у мене!

Хая. От з це спасибі, ти у мене вірна душа. Як будеш заміж виходити, я і для тебе придбала де що!

Сура. (Цілує руку). Рідна моя, дорога хазяїчка, я вами і так задоволена. Мені нічого не треба, аби-б ви були щасливі. (Голос Боруха: „Сура, іди сюди!“) Хазяїн кличуть! Зараз іду! (Побігла).

Хая. (Одна). Ех, доля, доля, чом ти не така, як у других, за що ти мені мачухою стала? Чи думала-ж я, чи гадала, як ішла за Лейзера, що ще раз прийдеть ся убиратись до вінця? Як-би мені хто тоді шепотнув про це, я-б вмерла від переляку. А тепер заміж іду... Треба удавати з себе весели, щасливу, щоб батька заспокоти. Він побиваєть ся за мною, клопочеть ся, неначе за рідною дочкою; боїть ся, що помре і я зостанусь одна, без зашити. О, Лейзер, Лейзер, завязав ти мені сьвіта, отруїв жите і сам тепер караєш ся, нудиш сьвітом. Де він тепер, що робе? Може голодний, холодний, хворий... А може і помер давно і помираючи згадував на нас, а ту розлучницю прокляту. Згубила наше жите, а сама тепер здругим раює, пишаєть ся... І грім небесний не

убив її? Чом же ти Лейзер, мій голубчику, не послухав тоді мене і не пішов з нами? Я тебе ждала, п'ять довгих літ ждала. Ти не прийшов, ти не згадав про нас... Ми тобі лютійш ворога стали....

Я В А 2.

Хая, Яків і Галя.

Яків і Галя. Здрастуйте Хая!

Хая. Хто це? (Пізнала). Галя, голубонько, як же я рада! (Цілуєть ся, з Яківом здоровляєть ся). — Здрастуй, Яків, як це ви надумали провідати мене?

Галя. Та так, взяли та й приїхали. Слава Богу, коні свої, наймати не треба!

Хая. От спасибі, так спасибі! Я така рада, неначе рідну сестру побачила. Ну сїдайте, та розкажуть, як-же ви живете?

Яків. А у вас сьогодні весіле! Батько ваш, спасибі, і нас не забув. У ту неділю Мирон, з нашого місточка привозив сюди пшеницю продавати, так батько ваш зустрів його, та й каже: „перекажіть Яківу і його жінці, що я свою невістку заміж віддаю, так щоб не-безпремінно і приїздили на весіле. От ми зібрались, та й приїхали.

Хая. Спасибі вам, та й таткови, що покликав вас. Мені кращого подарунка не треба, як бачити вас. Ну як же ви живете? Чула, що двох діток маєте?

Яків. Еге, двох синів... Як-би бачили, там такі казарлюги, хоч куди.

Галя. (Сьмієть ся). Почав вже вихвалитись своїм добром, а мені-б краще було, як-би хоч одна дівчина.

Яків. Не спіши, ще буде і дочка!

Галя. Геть, противний! І не сором отаке плескати!

Хая. (Сьмієть ся). А бодай тебе, Яків, ти такий-же веселий, як і був перше, не змінив ся.

Галя. Горбатого могила справе.

Хая. А що, Галя, про Лейзера нема у вас ніякої чулки, де він тепер?

Галя. Ні, серденько, не чути нічого. Як поїхав з нашого села, то неначе у воду упав.

Хая. Як-же він жив там після того, як ми поїхали з місточка?

Галя. Та хто його знає!

Яків. Не дуже добре.

Галя. Ну вже почне розмазувати, тільки стривожиш Хаю; на що згадувати? Що пройшло, того не вернеш.

Хая. Не бій ся, голубонько, я не стревожусь. Що мені тепер до нього? Я тільки так спитала.

Галя. Так собі, а у самих слези на очах!

Хая. Де там, це так тобі здалось. Кажі, Яків прошу тебе, я буду спокійна!

Яків. Як ото сестра заручилась з Павлом, то він ходив неначе помішаний. Потім якось зустрів сестру і хотів її зарізати, так його посадили у острог.

Хая. Ох, Боже-ж мій, так він і у острозі сидів? Я-ж цього не знала, від мене утаїли! (Плаче). Бідний, бідний!

Галя. Ну і язик-же у тебе, проклятущий.

Яків. Еге, сердега, отсидів щось з пів року. Батько-ж ваш хлопотали за нього, щоб не дуже судили. Як-би не батько то може і у сибіряку заслали-б!

Хая. На що-ж, на що-ж, від мене утаїли? Я-б пішла до нього, я-б сиділа з ним у купі, доглядала-б його; може-б принесла полехкість його мукам.

Галя. Вас-би не пустили туди. Що можна було зробити, зробив батько!

Яків. Потім, як випустили його, то як запив, бідолага, чисто все з себе попропивав.

Хая. (Плаче). Згубила, згубила чоловіка!

Галя. Казала тобі, мовчи. У, диряве решето, так і сипле, так і сипле, мов горохом. Хая, голубенько, заспокойтесь.

Хая. Ні, ні, це нічого, це пройде! Кажі, кажі, Яків, що далі сталось з ним?

Яків. Ну,, а далі продав остатню хату і подавсь кудись. Відтоди і чутки про него нема.

Я В А 3.

Ті-ж і Сура.

Сура. (Вбіга заклопотана). Де ложки чайні і маленькі салфеточки? О, дивіть ся, я й не бачу, які дорогі гості у нас. Здрастуй, Галя, здрастуй Яків. От до речі приїхали, а то я одна чисто заклопоталась по хазяйсству. Тепер Галя мені допоможе.

Галя. З великою радистю допоможе. Ходім Яків, ми і для тебе роботу знайдемо.

Сура. Та де-ж ті ложки і салфетки?

Хая. А там у комоді. (Дає ключі).

Сура. (Достає). Ну, тепер ходім! (Сура, Яків і Галя пішли).

Хая. (Одна). Боже милосердний, дай мені сили забути його! Вирви його з мого серця і всели любов і віру до другого!

Я В А 4.

Хая і Сура.

Сура. Вже почали гості сходитись і рабин прийшоов, а у мене ще не все готове. Де велика скатертна і свічки?

Хая. Там-же у комоді! (Сура достає).

Я В А 5.

Ті-ж і Галя.

Галя. Сура, де срібні чарки?

Сура. У зали на вікні.

Я В А 6.

Ті-ж і Яків.

Яків. Сура, де хазяїна новий сюртук?

Сура. У його-ж кімнаті висить! От наказаніє: Сура, Сура, Сура! Що мені розірватись, чи що? (Побігли усі).

Сура. (Повертаєть ся). Дайте ключі від леху, треба вина внести. (Хая дає).

Я В А 7.

Ті-ж і Галя.

Галя. Сура, де взяти вилки?

Сура. Зараз подам усе! (Біжить. Яків на зустріч).

Яків. Сура, давай сюди великого килима!

Сура. Та він-же там на дворі висить, я приготувала. (Всі побігли, окрім Хаї).

Я В А 8.

Хая і Борух.

Борух. Ну що, доню, зодяглась? Вже усе готово зараз поведуть тебе до хипи.

Хая. Не любите ви мене, тату, женете від себе!

Борух. Я тебе не люблю? Та ти-ж у мене єдина дитина, єдина утіха. Ти доглядаєш мою одиноку старість, ти дорожча мені усього на сьвіті! Твоє горе — моє горе, твоя радість, моя радість! Щоб-то я був за батько, коли-б держав тебе біля себе тільки для того, щоб ти мене доглядала. Ти-ж молода, як та квочка і тобі треба погрітись на сонечку. . . Не плач доню, Ісаак добрий чоловік, він зуміє тебе зробити щасливою. Воно і мені легше буде помирати, коли

буду знати, що ти не одна, і що мої упуки будуть мати батька.

Хая. Ох, важко, тату, боляче!

Борух. Нехай-же Господь тебе благословить у новому житю! За ті муки, що ти перенесла, нехай Милосердний пошле тобі радість і спокій!

Я В А 9.

Сура, Борух і Хая.

Сура. Вже жених приїхав. Зараз ідуть сюди.

Хая. Як зараз? (Кидаєть ся на груди Боруху). Тату, рідний, дорогий, простїть мене! Бачить Бог, я не хотїла... Менї і так гарно було з вами!

Борух. Нема чого менї тебе прощати. Спасибї тобі, доню, що не зоставила мене старого! (Витира очі)

Хая. Ви думаєте, я не бачу, що і вам не легко! На що ви криєтесь?

Борух. Нї в чім я не криюсь від тебе. У мене одна думка, зробити тебе щасливою. (Чути музику). О, вже ідуть! Заспокой ся! Не гаразд, як тебе такою побачуть! (Хутко пішов).

Я В А 10.

Хая, жених і гостї. (Входять з музикою. Музика грає весільної, сумної. Жених підходе до Хаї, покрива її лице білою шовковою хусткою. Підходять дві жінки, беруть Хаю під руки. Жениха теж беруть під руки два чоловіки, у всіх у руках горять сьвічки; музика грає. З першу ведуть жениха, потім молоду. — Всї виходять через залу на двір, де приготовлена хипа, котра видка у вікно. Видко, як туди приводать молодих. Музика з тиха; починаєть ся вінчане. Співають псалми із Суламаита. Після співів яке уремня тихо).

Я В А 11.

Лейзер (Входить тихо, крадучись, постарів, сивий, хворий).

Лейзер. Я прийшов, мене ніхто не запримітив. — Скрізь тихо, нікого нема. Оце, мабуть, кімната Хаї. Де-ж вона? А мені їй так треба бачити, сказати їй усе, що тут накипіло, на колінах виблагати прощення, на дітий хоч з далеку глянути. Чи простить-же вона мене? Хая, Хая, я тільки тепер спізнав, що таке сімя і рідна хата! Я тепер спокутував свій гріх і знову прийняв рідну віру, котру я змінив, в чаду пекелного коханя. Тепер я знову рідний тобі, Хая! Підожду, може швидко прийде! Ох, ноги не держуть, стомив ся! (Кашляє). Ох, грудино розломило! Як тут гарно, скрізь видка рука хозяйки. Хоч-би год пожити, як живуть люди! Згубив, згубив свій талан, своїми руками розшматував своє гніздечко! Ні, вона простить мене, прийме, зогріє своїм коханем!... Не даром же я голодний, холодний, ледве живий, пішки плентав ся сюди з Одеси. Невже для того, щоб бути вигнаним, як некчемна собака? (Виймає фляшку з пазухи) Ось тут, як проженуть, у цій фляшці, я знайду собі спокій; нехай хоч тіло моє поховають біля них. Може діти коли згадають про свого нещасного баька, і прийдуть на могилу!

Я В А 12.

Лейзер і Сура.

Сура. (Вносе вечерю на таци і ставе на стіл). От і готово зараз. Наші молоді довечеряють, напустились же. (Побачила Лейзера). Хто це? Чого ти сюди забрав ся. Обікрасти хочеш?

Лейзер. Тсс... Мовчи! Не кричи... Я не злодій... Я прийшов по ділови до хозяйки.

Сура. Не можна її зараз бачити. У нас весіле.

Лейзер. Яке весіле? Чиє?

Сура. Хаю віддаємо заміж!

Лейзер. (Крикнув). Хаю?!

Сура. Та чого це так крикнули не своїм голосом? Не вірете, он гляньте у вікно, тепер їх саме вінчають! О, вже скінчилось вінчане, ведуть у хату.

Лейзер. (Дивить ся у вікно. Хапаєть ся за груди). І тут спізнав ся! Швидче, швидче звідціль, щоб не побачили мене тут! Там, де небудь за городом, у лісі, скінчу своє мерзене життя! (Хоче йти, але не може).

Сура. Що це за чоловік? Він ніби не при собі, — щось таке чудне говорє! На злодія він не схожий; мабуть бідний, прийшов прохати, щоб допомгти йому. (До него). Посидьте трохи. Я зараз покличу сюди хазяйку. Вона дуже добра, — допоможе вам! (Хутко пішла).

Лейзер. Чого я сюди прийшов, щоб бачити власними очима шлюб моєї Хаї? Як-же звідціль вибратись?! (Дивить ся у двері зали). Не можна, вже повна хата людей! Що-ж робити? Он і Хая з молодим сюди йде! Боже, піддержи мене! Ні, моя Хая, моя люба, я тобі не помішаю, будь щаслива з тим, кого вибрало твоє серце! А мені пора у далеку дорогу. — (Випива отруту з фляшки). Ох, дух забива! (Пада на кресло).

Я В А 13.

Лейзер, Хая і Сура.

Хая. Ти кажеш, що мене пита якийсь чужесторонній чоловік? Де він, що йому треба?

Сура. (Показує). Ось він. Спитайте його самі, мені він нічого не каже.

Хая. (Підходе). Чим я можу вам допомогти, бідний чоловік, кажіть, я рада вам у пригоді стати.

Лейзер. (Через силу). Мені нічого не треба, я... Я... Простіт мене, я помішав вам?

Хая. Нічого. Робить добро завжди знайдець ся зайвий час. Ви мені ні в чім не помішали. Кажіть, що вам від мене треба?

Лейзер. Ви такі добрі, нехай вам Бог заплатить. Я хотів на дітний ваших подивитись!

Хая. Для чого! Хиба ви їх знаєте?

Лейзер. Я хотів одну хвилину хоч з далека подивитись на дітний, на наших дітний!

Хая. (Приглядаєть ся, потім пізнає Лейзера і з жакхом кидаєть ся у бік). Лейзер, Лейзер!

Лейзер. Пізнала? Так, Хая, я Лейзер, той самий, що покинув вас, одцурав ся. Гордий, красивий, здоровий, а тепер прийшов до вас хворий, обідраний, старець! Кличте людий, женіть мене з двору, як собаку!

Сура. (Плаче). Бідний, бідний! Треба-ж було йому спізнити ся одним днем, щоб знайти свою жінку з другим!

Хая. Біжи, клич сюди татька, та тихо, щоб ніхто не почув! (Сура пішла).

Лейзер. Хая! Підійди до мене, не бій ся, я нічого тобі лихого не вчиню, я тобі не помішаю. Хай Господь пошле тобі спокій і щасте з другим! Не судились ми один другому!

Хая. Де-ж, ти дружинонько моя, був ранійш, чом не подавав о собі вісточки, не трафилось би цего, що тепер. Я ждала тебе пять тяжких років, я очі виплакала. Щоденно, що хвилини я помятала про тебе, орле мій! Невже-ж я мало плакала, мало молилась? За що-ж, Господь, ти так тяжко покарав мене?

Я В А 14.

Ті-ж, Борух і Сура.

Барух. Що таке? Що скоїлось? Чого ти, доню, голосиш?

Хая. Тату, тату подивіть ся, який у нас гість на весіля!

Барух. (Пізнав Лейзера, кидаєть ся до нього). — Лейзер! Сину мій єдиний! (Потім одпиха його). Ні, ні, не син ти мені! Геть одійди! Нема у мене сина! Я свого Лейзера поховав у глибоку могилу. Я і кадиш по ньому одправив, це чужий, чужестранній!

Лейзер. Тату! Простіть, не женіть мене; я-ж ваш, не чужий. Хиба-ж у всіх не один Бог. У мене тільки і думки було, що про вас, мої рідні! Я тільки благав Милосердного, щоб допоміг добратись до рідного краю, щоб побачити вас, жінку і діток моїх. Заєдинитись з вами на віки. (Схопивсь за груди). Ох, пече мене, горить отуть! Хоч крапельночку води...

Хая. Тату, що з ним? (Сура подає воду).

Лейзер. Ох благаю вас, дітий... Дітий приведіть! Дайте у останне подивитись на них і спокійно померти.

Хая. Сура, біжи швидче, приведи дітий! (Сура пішла).

Лейзер. Ох, смерть моя, горить!...

Хая. Лейзер, голубчику мій, що з тобою? На що казати про смерть... Ти ще будеш жити.

Лейзер. Ні, Хая, кінець мій підходе... Годі, нажив ся... Я прийняв отруту.

Барух. Сину, сину мій безталанний! (Плаче).

Лейзер. Ох, пече, у голові дзвонить, швидко, швидко мене стане... Поховайте мене тут близенько біля вас, нехай я хоч мертвий буду з вами... Ох, давить, в очах темніє... Дітий, швидче дітий!

Я В А 15.

Ті-ж і Сура з дітьми.

Сира. Хая, ось діти!

Хая. (Підводе дітий до Лейзера). Лейзер, благослови своїх тіток.

Лейзер. (Через силу кладе руки на голови дітей).
Нехай вас Господь благословить, як я благословляю;
любить свою матір, згадуйте ніколи і про мене.
Прийдіть хоч на могилу. Тату, Хая, підійдіть до
мене.

Борух і Хая. Ми тут, біля тебе!

Лейзер. Не бачу. . . Чую, що ви біля мене. . . Спа-
сибі. Хто це, стоїть біля мене? Васса! Ти знов
прийшла, хочеш наложити чари на моє серце?! Геть!
Геть, одійди. . . Не треба, не хочу більше я тебе! —
(Умира).

Хая. Тату, тату, він мертвий! Зомліла. Сура її під-
держує).

Барух. Мій любий сину! Спи з миром, моя єдина
дитина! Чом-же не ти мені старому закрив очі?!. . .

———— К І Н Е Ц Ь. ———

ТЕАТРАЛЬНІ ТВОРИ

Американський підлітчий образень в 3 діях	30	..
Безталанна, драма в 5 діях,	35	..
Бондарівна, драма в 4 діях, а 5 відслухах	20	..
Бувальщина, комедія в 1 дії		20
Буряка, драма в 5 діях,	35	..
Верховинці, драма в 3. діях	30	..
Вихованець, комедія в 3 діях	25	..
Вихрест, драма в 5. діях.		35
Гай серцю волю, заведе в неволю, драма в 5 діях...	40	..
Гушогуби, драма в 5 діях,		35
Гушогубка, драма в 4 діях	30	..
Жидівка вихрестка, драма в 5 діях	50	..
За Немань іду, оперета в 4. діях,	20	..
Запорожський кляд, комедійно-опера в 3. діях	20	..
Зоря нового життя, комедія в 4 діях	30	..
Катерина, драма в 4 діях,	20	..
Мазепа, драма в 5 діях	35	..
Маніпула, комедія в 1 дії	15	..
Наймичка, драма в 5 діях	35	..
На старості літ, образ життя народу в 1. дії	10	..
Наталка Полтавка, комедійно-опера в 2 діях	20	..
На тихі води, на ясе зори, спец. образок в 4 діях ..	25	..
Недолодки, бувальщина в 3 діях	30	..
Орфей малюнки в міщанського життя в 4 діях	35	..
Панна Штукарка, комедія в 3 діях	30	..
Пікета жидівки, драма в 5. діях.	10	..
Пікета за бриду, драма в 5. діях	35	..
Поберіть в сні із Сибіру, драма в 5. діях	35	..
Про ревізию, етюд в 1 дії	20	..
Пошились у дурні, ком. оперетка в 3 діях,	35	..
Прометей, драматичний уривок	15	..
Простак, комедія в 1 дії	20	..
Святання на територіях, фарс в 1. дії	10	..
Святаня на Гончарівці, оперета в 3. діях	35	..
Солошки, комедія в 4 діях	35	..
Страй, снейчний образ в 3 діях	20	..
Свідки, комедія в 1. дії	15	..
Тара Бульба ніс Дубном, драма в 4. діях,		35
Тодівий вінок, або жертви паризму драма в 4 діях.	50	..
Устрале не шасте, драма в 5 діях	25	..
Увара, драма в 4 діях	50	..
Царинці черевачки, комедія в 5. діях	25	..

Всі замовлення посылайте на адресу:

UKRAINSKÁ KNYHARNIA

im. T. Shewchenka

168 East 14th Street, New York, N. Y

JOHN LUCZKIM

From the Collection
of the late

—
KET

—
ARY

